AKİS

HAFTALIK
AKTÜALİTE
DERGİSİ

SAYI : 664
11 MART 1967
FİYATI : 125 KURUŞ

BİR ACIKLI HİKAYENİN PERDE ARKASI
MENDERES'İN İDAMI

BAŞ AĞRISI
ADALE AĞRILARI
DİŞ AĞRISI
LUMBAGO
ADALE AĞRILARI
SİYATİK
MAFSAL AĞRILARI
ROMATİZMA

Cilt: XXXVII Yıl: 13 Sayı: 664

SAHİBİ VE BAŞYAZARI :

Metin Toker

YAZI İŞLERİNDEN SORUMLU

GENEL YAYIN MÜDÜRÜ:

Kurtul Altuğ

MÜESSESE MÜDÜRÜ :

Tacettin Tezer

BU SAYIDA YAZI KURULU :

İÇ HABERLER KISMI: Teoman Erel, Yılmaz Gümüşbaş, Babür Ardahan — MAGAZİN KISMI: Jale Candan, Tüli Sezgin, Hüseyin Korkmazgil — İKTİSAT: Dr. Reşat Titiz — SİNEMA: Nijat Özön — TİYATRO: Naciye Fevzi, Lûtfi Ay.

İstihbarat Tel: 1073 82

KAPAK KOMPOZİSYONU :

SAN Organizasyon
Erkal Yavi

KAPAK BASKISI :

Rüzgârlı Matbaa

FOTOĞRAF:

T.H.A. — Dinçer Olcay

KLİŞE :

Doğan Klişe

ABONE ŞARTLARI:

3 aylık	(12 nüsha)	12.50 lira
6 aylık	(25 nüsha)	25.00 lira
1 senelik	(52 nüsha)	50.00 lira

Geçmiş sayılar 250 kuruştur.

İLÂN ŞARTLARI:

Santimi 20 lira
3 renkli arka kapak 4000 lira

AKİS Basın Ahlâk Yasasına uymayı taahhüt etmiştir.

DİZİLDİĞİ YER:

Rüzgârlı Matbaa

BASILDIGI YER :

Hürriyet Matbaası — Ankara

BASILDIĞI TARİH :

8.3.1967

AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE DERGİSİ

RÜZGÂRLI SOK. No : 15
ANKARA - TEL : 11 89 92
P. K. 582

Kendi Aramızda

"İsmet Paşayla 10 Yıl" yazı serisinin en ilginç kısmına gelmiş bulunuyoruz. Geçen hafta 22 Şubat olayları ile ilgili yazı sebebiyle ara verdiğimiz "İsmet Paşayla 10 Yıl"a, bu hafta önemli bir açıklama ile devam etmekteyiz. Şu günlerde pek çok yayın organında yaygın bulunan Yassıada hikâyeleri yanında şüphesiz ki Metin Tokerin en objektif şekilde kaleme aldığı bu açıklamalar büyük ilgi ile karşılanacak ve pek çok kimse en emin kaynaktan İhtilâl İdaresi devrinin önemli bir tasarrufu hakkında bilgi sahibi olacaktır. 27 Mayıs İhtilâli ile devrilen sabık Başbakan Menderesi kimin astırdığı zaman zaman söz konusu olmuş, harkes kendi meşrebine göre bir "Menderesi astıran" bulmağa çabalamış ama hiç biri gerçeği ifade etmek cesaretini gösterememiştir. Üstelik hatırat sahiplerinin pek çoğu infazlara rastlayan günlerdeki havayı, ya iyi teşhis koyamadıklarından ya da işlerine gelmediğinden olduğu gibi aksettirememişlerdir. Bu hafta başladığımız ve 4 hafta sürecek bu açıklama dizisinde sanırım ki okuyucularımız infazlar faslının bütün hikâyesini en ince ayrıntıları ve belgeleriyle AKİS'ten öğreneceklerdir. Bu haftaki yazısında Metin Toker Adnan Menderesi kimin astırdığını ilk defa olarak açıklamaktadır. Bu hazin hikâyenin pek çok zihinde beliren tereddüdü sileceğini sanıyorum.

Bu hafta açıklanan bir kanun taslağı, birden büyük yankılar uyandırdı. İsmet Paşanın Bütçe müzakereleri sebebiyle yaptığı konuşmada işaret ederek, İktidarı ikaz lüzumunu duyduğu bu taslak, Hasan Dinçer tarafından hazırlattırılan "Temel Hak ve Hürriyetler Kanunu"dur. Bu kanunu getirmek isteyenler, zihniyet bakımından meşhur Tahkikat Komisyonunu getirenlerden farklı değillerdir. Tahkikat Komisyonu Kanunu bardağı taşıran son damla olmuş ve memleketi çok göz yaşma çok ıstıraba itmiştir. Hasan Dinçerin mührünü taşıyan bu "İstibdat Kanunu" ise memleketi kargaşalığa, karanlığa itecek nitelik taşımaktadır. Nitekim pek çok hukuk otoritesi bu kanun hakkındaki fikirlerini hep aynı hava içinde beyan etmişlerdir: "Bu kanun hürriyetlerin çanına ot tıkayacaktır."

Ama bu kanun çıkmayacaktır. Çıksa bile bu kanuna hepimiz, basınıyla, gençliğiyle, ordusuyla topyekûn millet olarak direneceğiz. Çok ıstırap ve gözyaşı bahasına elde ettiğimiz hürriyetlerimize sahip çıkacağız. "Rejim" başlıklı yazdı kanunun bilinen şekline göre eleştirisi) yapılmaktadır. Temennimiz, iktidarın aklım başına devşirmesi ve bu kanunu çıkarmaktan vazgeçmesidir.

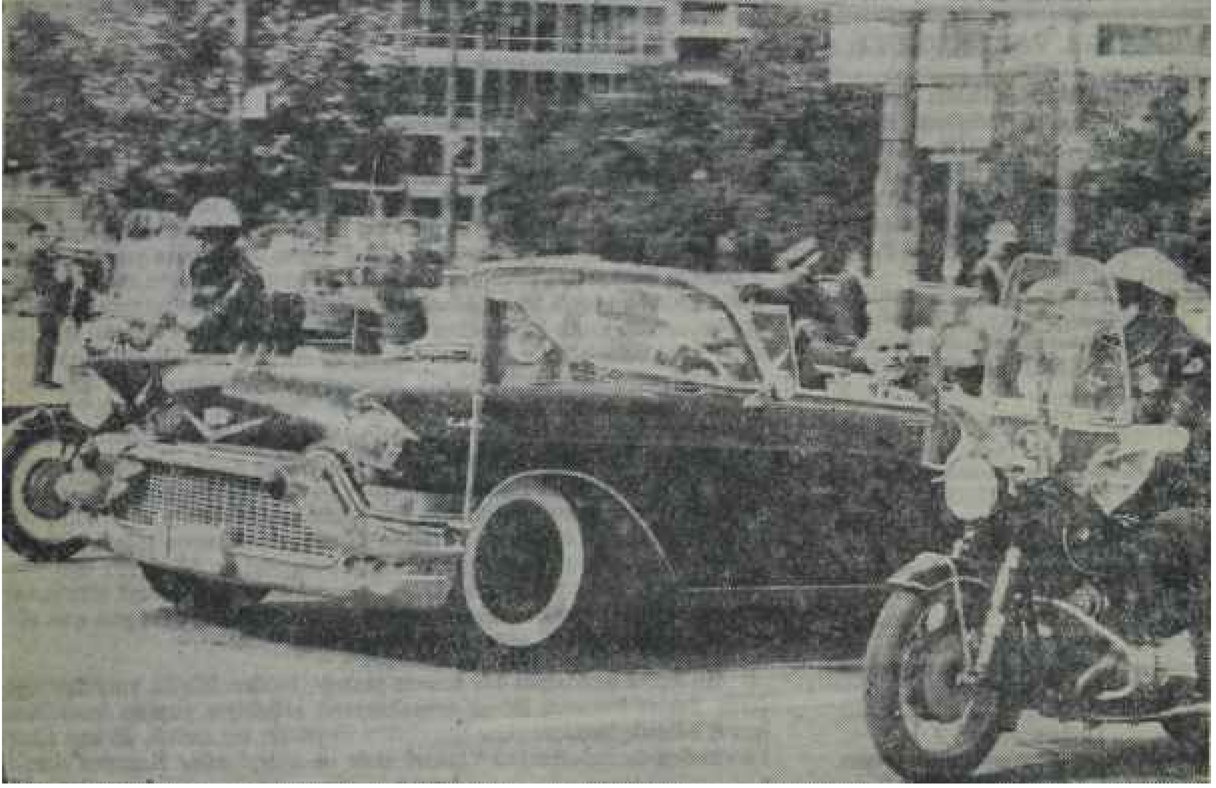
Saygılarımla

AKİS

Cilt : XXXVIII Sayı: 664 11 Mart 1967

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

YURTTA OLUP BİTENLER

Cumhurbaşkanı Sunay ve motosikletli polisler başkent caddelerinde
Göz tırmalayan davranışlar

Millet

Protokol hakkında

Cumhurbaşkanı Sunay Ankara içinde dahi, bütün trafiği durdurarak ve **kortej** halinde dolaşmak âdetinden vazgeçmiş değil. Bu hafta Cumhurbaşkanı yurt içindeki gezilerinin birinde daha bulunuyor ve dolaştığı her yer, trafiği durdurulmuş Ankaraya, hattâ daha da ilerisine benziyor. Cumhurbaşkanının gideceği yerlerdeki görüşeceği kimseler bir talim ve terbiyeye tâbi tutuluyor, Sunaya neyi nasıl söyleyeceklerinin provaları yapılıyor. Bunlara, AP tarafından teşkilâtına verilmiş "Sunayı iyi karşılayın" direktifi eklenirse Cumhurbaşkanının bu gezilerinde memleket meselelerini ve halkın ruh haletini hangi nisbette öğrenebileceği meydana çıkmış olur. "Teftiş fırçası" misali, askerlikten gelme Cumhurbaşkanının bilmediği bir dert değildir.

Cumhurbaşkanı Sunayın, tabiat itibariyle mütevazi ve caf-caftan hoşlanmayan bir insan olduğunu bilenler için Ankarada, o esnada yolda bulunan tüm ankaralıların söylenmelerine ve memnuniyetsizliklerine sebep olacak tarzda dolaşması şaşırtıcıdır. Bunun Sunaya "Cumhurbaşkanlığının bir icabı" diye yaptırtıldığı muhakkaktır. Önde cipler, motosikletler, arabalar, arabalar, arabalar ve Sunay tiyatroya gitse, kesilen trafik-

Devlet başkanlarının bir saygıya hakları bulunduğu hiç kimsenin tartıştığı husus değildir. Ancak milletlerin, saygı duygularını gösterme tarzları ayrıdır ve bu, onların seviyeleriyle de ilgilidir. İlkel topluluklarda veya bugün artık "medeni âlem" diye bilinen toplulukların asırlarca önceki devrelerinde şatafat ve caf-caf, kudret sahiplerinin kudretlerinin bir ifadesi gözüyle görülmüştür. İlkel toplulukların, hattâ, bu şatafat ve caf-caftan ilkel bir öğünme payı çıkardıkları da doğrudur. Çarın saltanatı ruslara hiç batmamıştır ve komünist liderler, çarlar kadar kudretli olduklarını göstermek için tıpkı onların hayatları-

"Hadi canım, sende.."

Metin TOKER

Hükümetin aklından geçirdiği yeni şiddet kanunu, biç şüphe yok gerçekleşmeyecektir. İhtilâl sonrası Türkiyesinde bu çeşit tedbirleri geçirmek için ne ortam vardır, ne de her hangi bir kimsede bilek. Bugün yürürlükte olan anayasada bir takım kusurlar mevcutsa bunlar, o metnin, bir tez olduğu kadar bir antitez de diye hazırlanmış bulunmasındandır. Anayasayı kaleme alanların aklında 27 Mayıs günü kapanan bir devrin aksaklıkları ve bunların sebebiyet verdiği çileler canlı yaşamasaydı daha rahat hareket edebilirler, o devir unutulduğu takdirde teferruat veya fuzuli hükümler sayılabilecek maddeler metine girmezdi. "Aman, artık bunu kimse yapamasın", "aman, artık şunu kimse yapamasın" endişesi bir çok kapıların dikkatle kapanmasına yol açmıştır. Şimdi bir iktidar bütün bu kapalı kapıların arasından kendisine bir delik bulacak da, Menderes günlerini geri getirecek kanunu çıkaracak ve daha önemlisi, uygulayacak.

Lâf!

Üzerinde durulması gereken, başka iki noktadır.

Evvelâ, bir iktidar Türkiyede, bunca tecrübeden sonra böyle bir tedbiri nasıl düşünür? Bugünün Aydın Yalçını gibi adamlar her devirde, her yerde çıkar. Bunlar iktidarları, kendi kompleks dolu ruhlarının o anki girdaplarına sürüklemek isterler, kudret sahiplerini o yöne itmeye çalışırlar. Menderesin de etrafı bunlarla doluydu ve bunlar onda "anlayışlı bir muhatap" bulmuşlardı.

Ama Menderesin "anlayışlılığı", demokratik inançsızlığının bir neticesiydi. Tek parti devrinin adamı Menderes Türkiyeyi demokratik bir sistem içinde idare edilmeye lâyık bir ülke gözüyle hiç bir zaman görmemiş, bu milleti ancak bir tek adam hâkimiyetinin paklayacağı düşüncesinde olmuştur. Bu ne memleketi sevmemektir, ne vatan hiyanetidir, ne halk düşmanlığıdır. Bu, bir formasyon meselesidir ve böyle bir formasyonla Menderes eğer demokratik rejimden yana olsaydı şaşmak gerekirdi. İsmet Paşanın büyüklüğünü kendisini o tarz bir yenilemeye tâbi tutabilmiş olması yapmaktadır. Menderes, zaten o çapın adamı değildi.

Fakat Demirel, 43 yaşında bir adamdır. Yetişmesi, memleketin tek parti devrinden çok partili demokratik sisteme geçişi yıllarında olmuştur. Formasyonunun onu kapalı rejime değil, açık rejime itmesi gerekir. Şimdiye kadarki davranışlarında da hep bunun izi görülmüş, kendisini çok başarısız bir Başbakan bulanlar dahi onun demokrasi taraftarı olduğunu, hoşgörürlüğü meşrep edindiğini inkâr etmemişlerdir. Böyle bir insanın bugün bir taslağı açıklanmış bulunan neviden tasarıları nasıl düşünebildiği kolay anlaşılır husus değildir. Tabii, bu tarz tedbirler hep "gerçek demokrasiyi korumak" maksadıyla zihinlerde şekillendirilir ve "hürriyetlere şal örtmek" lüzumu en masum sebeplere dayandırılır. Memleketi en koyu bir karanlığın içine atan ve sonra bilinen neticeyi veren meşhur Tahkikat Komisyonunun bile hangi gerekçelerle Meclise ve millete takdim olunduğunu Demirel, açar da o zamanki meclis zabıtlarından okursa bugünkü "şiddetçiler"in kullandıkları edebiyatın daha parlağını bulur. Demirelin formasyonunun o zabıtları okurken "Canım, adamın hakkı varmış, ne yapsındı yani.." demesine müsaade etmemesi lâzımdır.

Hattâ, formasyonu da bırakınız. Sadece geçirilen tecrübe Demireli bu tarz idareye heves etmeye değil, ondan kaçmaya itecek niteliktedir.

Ama, 43 yaşındaki her adamın mutlaka bir belirli tarzda düşünmesi gerekmez. Aydın Yalçın veya Turhan Feyzioğlu kaç yaşındadırlar ki? Ne var ki, hükümetin başında memleketi idare eden bir insanın sorumsuz teşvikçilerden daha iyi, durumu tartıp biçmesi lâzımdır. Başbakanların formasyonları bunu sükûnetle yapabilecekleri hallerde tesirli olur. Niçin yalan söyleyeyim, ben hâlâ, formasyonu Demirelin formasyonu olan 43 yaşındaki bir adamın iktidarının 1967 Türkiyesinde, düşünülen tarzda bir kanunu nasıl olup da düşünebildiğini anlamış değilim.

Üzerinde durulması gereken ikinci nokta, bu vesileyle Anayasanın Türkiyede bir kuru metin olmayıp bir ruh ve bir mâna taşıdığının, memleketin umumi efkârına malolmuş bulunduğunun ispatlanmaşıdır. Eğer Anayasa sadece bur metin olsaydı onu kaleme alanların bütün dikkat ve itinalarına rağmen Türkiyede bir gün 27 Mayıs öncesinin havası tekrar estirilebilirdi. Fakat şiddet tedbirleri bir niyet ve bir temayül olarak dahi duyulduğunda beliren tepki dikkati çekicidir. Bir takım kriptoların farfarasını ve palavralarını bu umumî tepkiyle karıştırmamak lâzımdır. Türkiyede bu kriptoların ve ayda yaşıyan bir kaç yeni süper-mürşidin dışında hiç kimse komünizmin başıboş bırakılmasına taraftar değildir. Komünizmin daima bir tehlike olarak varlığı da inkâr olunmaz bir gerçektir. Ama mevcut tedbirlerin bu tehlikeyi göğüslemeye yeterli bulunduğu, yeni tasarıların hedefinin bu tehlike olmadığı, aksine, bugünkü düzenin, aksaklıklarından kurtarılarak sıhhate kavuşturulmasının mücadelesini yasaklama amacını güttüğü, komünizmin ise, temelde, bu aksaklıklar kalktığı nisbette tesirsiz kalacağı 1967 Türkiyesinin umumi efkârınca derhal hissedilmiş, anlaşılmış, söylenmeye başlamıştır.

İnönünün "bir defa değil, iki defa düşünmek" lüzumunu İktidara hatırlatması, onun Türkiyedeki bu yeni kuvvetin gücünü iyi teşhis etmesinin neticesidir.

m sürmüşlerdir. Bugün de istiklâllerine yeni' kavuşmuş bazı Afrika ve Asya memleketlerinde, devletin başında bulunanlar bu usullere haklı olarak başvurmaktadırlar.

Cumhurbaşkanlarının kortej halinde dolaştırılmasında bir güvenlik lüzumu bulunur -Amerikada veya Fransada olduğu gibi-, buna kimse sesini çıkarmaz. Ama bugün Türkiye o ülkedir ki kudret sahipleri kudretlerini ne kadar gösterişsiz tarzda belli ederlerse halk tarafından o kadar fazla sevilirler. Bırakınız Ankarada oturan bir Cumhurbaşkanını, gelen misafirlerin geçişi dolayısıyla yollar kapatıldığında vatandaş haklı olarak homurdanmaktadır. Hem "vakit nakittir" demek, hem de vakti sokaklarda bekleşmekle geçirmek o kadar hoş bir paralel değildir.

"Aman efendim, halk sizi bir seviyor, bir seviyor" demek, hele bunu düzmece tertiplere veya gönderilmiş heyetlere bakıp söylemek bizde marifetlisi çok bir marifettir. Bir kulağa bu söylenirken öteki kulağa asıl gerçekler söylenirse kulakların sahibi de bizde, genellikle, ilk kulağa dayanmış dudaklardan bal akıyor sanır. Öteki dudakları ise, mutlaka bir maksat taşımakla, sevgiyi çekememekle, itibarı küçük görmekle, haksızlık etmekle, hattâ hasetle suçlar. Birinci dudakları sever, ikincileri sevmez.

Cumhurbaşkanı Sunay bir inandığı kimseyi bir gün, kendisi Ankara caddelerinde bütün trafiği durdurmuş olarak âlâyıvâlâyla geçerken kaldırımlarda veya otomobillerinin, otobüslerinin içinde bekleşen halkın arasına gönderse o halkın ne söylediğini, ne düşündüğünü anlar.

Ondan sonra Sunay, mutlaka, yurt gezilerindeki resmi ve siyasal tertiplerin de daha iyi farkına varır, bunların handikapından sıyrılarak memleket nabzının nasıl attığını anlar.

Cumhurbaşkanı, öyle görünüyor ki, bunun ihtiyacı içinde değil sayılamaz.

Partiler

CHP'ye karşı ÇEP

CHP Genel Sekreterinin gezi kafilesini taşıyan arabalar o sırada iki grupa ayrılmışlardı. Genel Sekreter Ecevit, kendisine 80 imzalı bir mektupla "biz 8'leri tutuyoruz" diye haber gönderen Kızılörenlilerle konuşmak için durmuş, içinde gazetecilerin bulunduğu araba ise, Kızılörende fazla beklememiş, Beyşehire doğru yola devam etmişti. En önde yol alan bu arabada bulunanlar yol kenarında bekleyen iki köylü gördüler ve onlarla konuşmak için durdular. Kışta kıyamette ıssız yol üzerinde bekleşen bu iki köylü dikkatlerini çekmişti. Acaba, Ecevitin daha önceki gezilerinde gördükleri gibi, bunlar da bir ümitle, Eceviti görmek, ortanın solunu dinlemek için mi yollara düşmüşlerdi? Arabadakiler, selâm-sabah faslından sonra köylülere, niçin yola çıktıklarını sordular. Cevap şuydu:

"— Beyşehire kongreye gidiyoruz. İhsan Kabadayı 'gelin' dedi. Merak etmesin, gidiyoruz. Burada otobüs bekliyoruz. Kabadayının emrine amadeyiz."

Arabadakilerden biri, bu cevap üzerine "ooo, tertip tamam!" dedi.

O sırada Ecevit Kızılörende bir köy kahvesinde, "sekizleri tutan" köylülerle sohbet ediyordu. Ortanın solunu özlü şekilde anlatan CHP Genel Sekreteri, "biz kusurlarımızı da bilmek istiyoruz, söyleyin dinlemeye geldim" dedi. Kendilerine daha önce anlatılanlara göre, üç kafalı, ejderha ayaklı, ağzından burnundan ateş çıkan, her kılığa bürünebilen şeytan biçiminde bir "komonist"le karşılaşacaklarını sanan köylüler, bu samimi, esmer, orta boylu, bıyıklı adamın hiç de öyle olmadığını görünce şaşırmışlardı. Seyit adında bir köylü, Ecevitin sorusuna, mütereddit ve samimi bit tavırla ve bir başka soru ile karşılık verdi:

"— Biz cahil zümreyiz Beyim, korkarız.. Bu aşırı sol ne ki?"

Vaziyet açıktı: ÇEP -Çerkez Ethem Partisi- propagandacıları Kızılörene de uğramışlardı.. Ecevit köylülere "yalan haberler yayıyorlar, ama biz memleketi, yalan haberden daha süratle dolaşacağız" dedi. Sonra kafile Beyşehire doğru yola devam etti. Beyşehirde yapılacak olan İlçe kongresinde nelerle karşılaşılacağı üç aşağı-beş yukarı belli olmuştu..

Nitekim CHP Genel Sekreteri ve yanındakiler Beyşehirde bir gövde gösterisi ile karşılaştılar. ÇEP Genel Başkanı Turhan Feyzioğlu ile lider takımından Ferit Melen, Orhan Öztrak, Fethi Çelikbaş, Süreyya Koç, CHP Genel Sekreterini ve Ortanın Solu hareketini küçük düşülmek ve hattâ yuhalatmak için bütün hazırlıkları ile birlikte oradaydılar.. Olay, belki fazla önemli değildi fakat ÇEP'in bütçe sonrasında CHP'ye karşı uygulıyacağı stratejiyi bütün açıklığı ile ortaya koymuştu: Kavgayı, mahallî seçimlerden önce teşkilâta yaymak..

C.H.P. Genel Sekreteri Ecevit Konyada halk arasında
Yeni bir CH.P.'li

Feyzioğlunun tırmanma savaşı

Bütçe görüşmelerinde grup sözcülerini tensip şekliyle, CHP'nin değil de kendi isyancı partisinin görüşlerinin savunulması taktiğini uygulayan Feyzioğlu, bütün davranışları ile, dövüşe devam niyetinde olduğunu ortaya koymuştur. Kurultaydan bu yana şiddetini gittikçe arttıran huruç hareketleri, Ecevit, İnönü ve Ortanın Soluna karşı şiddetlenen saldırılar ÇEP'in niyetinin savunma ya da uzlaşma değil, karşı tarafı -İnönüyü, Ortanın Solunu, Eceviti ve CHP'yi- tamamen mahvederek nihaî zaferi sağlamak olduğunu tereddütsüz göstermiştir. Bu, Vietnamda uygulanan tırmanma taktiğinin benzeridir. Bunun için bütün imkânlardan tereddütsüz yararlanılmaktadır. Bunlar, AP ile -ve daha başka güçlerle- işbirliği yapmaktan çekinmemektedirler. Hedef müşterek olduğuna göre neden kuvvetleri birleştirmemelidirler?! Kullandıkları başlıca silâh, Ortanın Solundaki CHP'yi komünistlikle ve aşırı solculukla itham etmektir ki, bu aslında AP patentli bir silâhtır. AP'yi tutan kalemler de CHP'nin yöneticilerinden hep "Ecevit solları" diye bahsetmektedirler. Feyzioğlu ile Aydın Yalçın artık aynı şeyleri konuşan, aynı kimseleri itham eden, elele iki profesördürler -eskiden olduğu gibi-. Son günlerde bu tutumun yeni örnekleri birbirini daha hızlı izlemeğe başlamıştır. Celâl Kargılı imzasıyla yayınlatmağa teşebbüs ettikleri itham broşürünün, kendi imzalarıyla bir AP gazetesinde boy göstermesi kimseyi şaşırtmamıştır. Gerçi bu yayını durdurmuşlar ve broşürün dağıtımından son anda vazgeçmişlerdir. Ama bunun sebebi, "açık ihraç gerekçesi vermemek"ten ibarettir. Basın çevrelerinde dolaşan habere göre, broşürü önce yayınlamağa başlayan, sonra da Feyzioğlunun düğmeye basmasıyla yayını durduran bu AP'li gazeteyi ÇEP'in organı haline getirmek için temaslar yapılmaktadır. Belki bu temaslar tamamlanmamış ve kesin sonuç alınmamıştır ama, gazetenin yayını Feyzioğlunun üslûbunu almağa başlamıştır.. ÇEP'in müstakbel organının 6 Mart tarihli nüshasındaki başyazı, ÇEP ile CHP arasındaki mücadelenin hangi safhada bulunduğunu ve kimin haklı kimin haksız olduğunu -Feyzioğlu açısından- öğrenmek isteyenlerce ibretle okunmuştur.

Son Havadiste ise Banguoğlu, birtakım açıklamalara girişmiştir. Banguoğlunun ifadesine dikkat edilmelidir. CHP'den ihraçtan korkmayan bu ÇEP mensubunun -çünkü arkadaşlarından önce ihraç edilmiştir» bugün kullandığı lisan, Feyzioğlu ve arkadaşlarının parti disiplini endişesinden kurtulur kurtulmaz kullanmağa başlıyacakları lisandır. Bu Banguoğlu, haftanın başında Pazartesi günü bir basın toplantısı da yapmış, Türk Milletine göndereceği mektubu açıklamıştır. Birinci sayfasında "bu mektubu çoğaltmak ve dağıtmak serbesttir" yazılan bu itham vesikasına göre sosyalistler ve solcular, dini, maneviyatı, hürriyeti, milliyetçiliği ve atatürkçülüğü reddeden bolşeviklerdir!

İsyancılar, AP ile -ve benzer güçlerle- aynı paralele girdikleri ithamına çok kızmakta, tepki göstermekte, "Asıl CHP'li, asıl atatürkçü biziz" demektedirler. Pazartesi günü Meclis kulisinde elindeki binlikleri sayan Celâl Sungura Turan Şahin, "o paraları CIA'dan mı aldın?" diye seslenerek espri yapmıştır..

Teşkilât bu kavgadan bıktı

Feyzioğlu ve diğer ÇEP'lilerin davranışlarından CHP Teşkilâtıma

Atatürk'e de böyle derlerdi?

Feyzioğlu ve takımının C.H.P. içinde yaptığı çıkışın İnönüye karşı olmadığını sanmak için fazla safdil olmak lâzımdır. Her halde İnönünün kendisi, gerçek hedefi kimin teşkil ettiğini anlayacak tecrübededir. Zira Türkiyede "Paşam, bu hareket size karşı değil!" sözü ne bugünün, ne dünün sözüdür. Atatürke karşı açıktan vaziyet almayı gözü kesmeyenler mücadelelerini hep "Paşam, bu hareket size karşı değil!" maskesinin arkasına gizlemeye çalışmışlar ve "gösteriş hedefi" olarak da İnönüyü seçmişlerdir. Şimdi İnönü Atatürkün o zamanki mevkiindedir, partinin ikinci adamı ise Ecevittir. Partiyi ele geçirmek isteyenler, karşılarına İnönüyü açıktan almaya cesaret edemediklerinden veya taktikleri öyle olduğundan mücadelelerinin Ecevitle olduğuna bir takım kimseleri inandırmaya gayret etmektedirler.

Bu, Feyzioğlu ve takımının birinci yutturmacasıdır.

Feyzioğluya bakılırsa kendisinin ve takımının davranışlarından memnun olmayanlar bolşevikler, komünistlerdir. Bu onun ikinci yutturmacasıdır.

Bolşevikler, komünistler Feyzioğlunun C.H.P. içinde maraza çıkarmasından memnun mudurlar, yoksa dertli mi, orası işin düşünülecek bir tarafıdır. Bugün Türkiyede komünizme karşı en etkili siyasî parti C.H.P.'dir ve o kalenin çökertilmesi kimleri üzer, kimleri sevindirir, Feyzioğlu bunu takdir edecek keskinlikte bir zekâya sahiptir.

Ama muhakkak olan bolşeviklikle, komünistlikle ilgisi bulunmayan, henüz bu çamura düşmemişken Feyzioğlunun ülküdaşlık ettiği bir Basının Feyzioğlunun ve takımının davranışlarını hiç sevmediğidir. Haydi, İlhan Selçuk şöyle. Ya, Ecvet Güresin? Çetin Altan böyle. Ya, Abdi İpekçi. Yön bu türlü. Ant şu türlü. Ya AKİS? Her halde Feyzioğlu bunlara da "bolşevik", "komünist" diyecek kadar keçileri kaçırmamıştır.

İnsan bir hareketinin tepkilerini ciddi olarak tetkik etmek isterse önce teşhislerini doğru koymalıdır. Feyzioğlu ve takımı etraflarına bir bakmalıdırlar: Kim savunuyor, kim doğru buluyor davranışlarını? Bir, A.P'li basın, bir de fırıldak kalemler.. Daha düne kadar Feyzloğlundan şeytanmış gibi bahseden bunlar şimdi Feyzioğlunun savunucusudurlar. Feyzioğlunun hâmisi Tekin Erer!

Çerkez Ethemi de, yaptığı dönüşten sonra yunanlılar ve Saray, övmek için kelime bulamazlardı.

Bu, tarihin içinde misali çok bir hazin akibettir.

8'lerin elebaşıları Konyada bir arada
Ç.E.P.'nin asları işbaşında

bıkmış olduğu ve yöneticilerinden "kesin tedbir" istediği bu hafta daha iyi belli oldu. Gerçi CHP'de bir başka cereyan Grupların, kendi adlarına hareket eden bu yöneticileri ni reddetmesi, en üzücü olan Merkez - Grup ikiliğinin böylece kalkması, ondan sonra da işin zamana bırakılmasıdır ama İnönü Partide Ankara teşkilâtı temsilcileriyle konuşurken yükselen sesler "tard, tard" sesleri olmuştur.

İnönü, problem karşısında aldığı vaziyeti şöyle açıkladı:

"— Aklımız başımızda ise, kendi içimizde doğru yolu anlamak istemiyenlere, doğru yolu anlatma ve öğretme çaresini buluruz. Bunu ikna yolu ile yapmaya çalışıyoruz. Anlamak istemeyenlere daha tesirli çareler bulacağız.."

İnönü sert ve kesin konuşmuştu. Ama sözlerinde, isyancılara doğru yolu anlamaları için bir fırsat daha verileceği anlamı da yatıyordu. ÇEP'in buna karşı davranışı ise, "fırsat istemiyoruz, aynı yolda devam edeceğiz" anlamını taşıyan ve İnönüye cevap teşkil eden bir bildiri kaleme almak oldu.. İnönünün konuşmasından bir kaç saat sonra gözlüklü bir "görevli" tarafından gazete bürolarına dağıtılan ve Feyzioğlu ile Melenin imzalarını taşıyan yazı, görünüşte, bütçe görüşmelerinde Grup Yönetim Kurullarının tutumunu tenkid eden Merkez Yönetim Kuruluna, aslında ise İnönüye cevaptı.. Yine, "CHP'yi Atatürk yolundan saptırıp sosyalist maceranın vasıtası yapan"lardan bahsedilmekte, kendi tutumlarının "hür demokratik rejimi burjuva yutturması sayan aşırı sol hayranları tarafından beğenilmemesinin tabiî" olduğu ileri sürülmekteydi. Ama tutumlarını beğenmeyenler sadece onlar değildi ki.. Hissediliyordu ki ipler artık iyice koparılıyordu..

Ancak yangının bu kadar büyümesi, ÇEP'lilerin bir kısmında endişe yarattı. Bunların içinden havayı yumuşatmak için bir denemede bulunmak isteyenler oldu. Mehmet Hazer hemen İnönüye koştu ve arabuluculuk yapmak istedi. Anlaşılan Hazer, İnönünün Ankara İl Teşkilâtına söylediği "daha tesirli çareler"den ürkenlerdendi. Hazer İnönüye artık çok eskiyen mazereti, hareketin İnönüye karşı değil, bazı aşırılara karşı olduğu mazeretini söyledi ve "Bunları atmayın, feda etmeyin Paşam, bunlar sizi sayarlar" dedi. İnönü Hazere açıkça kendisine yönelen davranışları hatırlattı. Hazer, "Bunları barıştırın Paşam" dedi. İnönü, "Kiminle? Benimle mi barıştırayım?" diye sordu.

ÇEP Genel Başkanı Feyzioğlu kendi saflarındaki bu çatlağı hissetmiş olmalı ki, arkadaşlarını daha sert, daha ileri noktalara götürerek angaje etmek gayesini de taşıyan yeni bir huruca girişti. Bu, "Beyşehir vak'ası" idi..

"Ortanın Solunda değiliz.."

ÇEP militanı İhsan Kabadayı Beyşehirlidir. İş takibinde gösterdiği enerji, hemşerileri tarafından sevilmesini sağlamıştır. Ecevitin Konya gezisi açıklandığında, İlçe kongresinin yapılacağı gün Beyşehire de uğrayacağı belli olunca ÇEP'çiler gövde gösterisi için fırsatın çıktığını düşündüler ve hemen Konya Milletvekili Kabadayı ile Vefa Tanırı görevlendirip oraya gönderdiler. Beyşehir köylerinde, Kongreden üç gün önce delege ve taraftar avına çıkan Kabadayı Pazar günkü tertibini aldı. Feyzioğlu ve diğer ÇEP liderleri de Kongrede yapacakları konuşmaları hazırlamışlar ve hattâ yola çıkarken, Grupta teksir ettirdikleri konuşma metinlerini kendilerine yakın gazetelere göndermişlerdi..

Beyşehirde, Ecevit ve taraftarları yuhalanacak, Feyzioğlu göklere çıkarılacak ve açılacak polemikle Ortanın Solu ekibi mağlûp edilecekti.. Nitekim kongreye geldiğinde Ecevite sönük bir alkış tutuldu, Feyzioğlu ve ekibine ise büyük tezahürat yapıldı. Kongre Başkanlığına da Vefa Tanır seçildi. Balkon ve salonun sağ tarafı Kabadayının adamları ile -ki aralarında AP'liler de vardı- doldurulmuştu.

İlk konuşmayı Ecevit yaptı. Bir polemiğe girmeden Ortanın Solunu anlattı. Samimi konuşma tarzı ile dinleyicileri -ki angaje idiler- etkilemeyi başardı. Konuşmasını bitirdiğinde alkışlar artık sönük değil, şiddetli idi.. ÇEP'çiler, Kabadayının hazırladığı ve delegelere dağıtılan sorularla Eceviti polemiğe çekmeğe çalıştılar. Fakat Genel Sekreter buna yanaşmadı. Ecevit konuşmasını tamamladıktan sonra programını aksatmamak ve diğer ilçelerdeki toplantılara yetişebilmek için Beyşehirden ayrıldı. Sonra Feyzioğlu çıktı. Malûm nakarat üzre bir konuşma yaptı. Ecevit ayrıldıktan sonra Kabadayı, Kongrenin rejisörlüğünü fiilen eline almış, sırtı mikrofona, yüzü delegelere dönük olarak ayakta, adamlarına alenen işaretler veriyordu. Kabadayı, Hüdai Oralı yuhalattırdı. Turan Güneş kürsüye çıktı. Ve bu, ÇEP'in büyük talihsizliği oldu.. Güneş, Ortanın Solu aleyhindeki davranışları kastederek, "misafir partilerden" dedi. Dinleyiciler buna, "hayır, Halk Partili yiz" diye itiraz ettiler. O zaman Gu-

neş, "Öyleyse Ortanın Solundasınız!" dedi. Bu defa salonun sağ kısmında ve balkonda oturanlar bağırdılar:

"— Hayır ortanın solunda değiliz.."

Feyzioğlunun kaşları hareket etti. Bu, "açık vermek" oluyordu. Feyzioğlunun işaretini hemen anlayan Kabadayı, "Sosyalist değiliz demek istiyorlar" deyince, Turan Güneş kendisini bir güzel haşladı:

"— Sen sus!."

Kabadayı hakikaten susuverdi..

Ortanın Solu aleyhindeki bu açık davranışla bir ilçe Kongresi, tertipçilerin eliyle Kurultay kararını tanımadığını ilân ediyordu!. Bülent Ecevitin "Ben sosyalistim" veya "CHP sosyalisttir" dediği hiç duyulmamıştı ama, işte, bir grup "Sekizci", "Biz Ortanın Solunda değiliz'" demişti.

Bu hafta "Beyşehir vak'ası" ÇEP mensuplarının CHP'den atılması taraftarı olanlar için "bardağı taşıran damla" sayıldı. Kamplar bu kadar ayrıldıktan sonra bunların, Teşkilâtı birbirine katmalarına niçin müsaade edilecekti? Genel Merkez niçin buna daha hâlâ seyirci kalıyordu? Bu fikirden yana bulunanlar tüzüğün, CHP Meclisi üyelerinin Parti Meclisi kararıyla Yüksek Haysiyet Divanına sevkedilebileceğini hatırlattılar. Ancak İnönünün, Grupların bir basiret gösterisinde gecikmeyecekleri yolunda kanaat beslediği sezilmektedir.

ÇEP'cilere gelince, onlar "zemin ve zaman müsait olunca" kendi partilerini resmen kurmanın zaten hazırlıkları içindedirler ve bir "hazır tüzük" ile "kemalist halkçı parti" adından bahsedilmektedir. Ancak bunlar, partiden atılmanın kendileri için daha avantajlı olacağı hesabı içinde bunun tahrikiyle meşguldürler. O takdirde "İnönünün ölümünden sonra" tekrar CHP'ye dönmeyi hesaplamaktadırlar.

Hesaplamadıktan, "İnönünün ölümü" faktörü üzerine politika yapmaya kalkışanların çoğuna İnönü" nün çelenk göndermiş olduğudur!

İnönü Ankarada önemli konuşmasını yapıyor
Millet dinliyor

Kültür

Sular ısınırken

Telefonun karşı ucundaki ses, başlangıçta tedirgin ve telâşlıydı. Sonra, konuşma uzadıkça değişti ve nihayet "hodri meydan" diyen bir havaya girdi. Sesin sahibinin, araya sıkıştırdığı ve ısrarla tekrarladığı, "kimden duydunuz?", "kim kime söylemiş?" soruları dışında söylediği şuydu:

"— Evelallah, şakur - şukur çalışıyorum. Ancak, rahatsızlığım sebebiyle son iki haftadır evdeyim ve işleri buradan yürütüyorum. Hem çanım, biraz sonra da sayın Başbakanın yemeğine gideceğim. Mecburi izin verilmiş bir memur biç böyle bir yere çağrılır mı? Evet, gerçi bir tahkikat var. Ama bu eski bir olayla ilgilidir, benimle ilgisi yoktur. Hem ben de size bir şey sorayım, yeni bir Kültür Bakanlığı kurulacakmış, duydunuz mu?"

Bu konuşma, geçtiğimiz haftanın içinde bir gün, Millî Eğitim Bakanlığı Kültür Müsteşarı ile bir gazeteci arasında geçti. Ötükeni günlerdir makamından arayan ve özel kaleminden hep "Beyfendi biraz rahatsızlar, evde istirahat buyuruyorlar" cevabım alan gazeteci, dayanamayıp Ötükeni bir kere de evinden aradı ve hakkında tahkikat açıldığı, bu yüzden de kendisine Bakan tarafından mecburi izin verildiği haberinin doğru olup olmadığını sordu. Ötükenin bu soruya verdiği bol "Sayın Başbakan'lı cevap, her şeye rağmen telâş doluydu.

Ötüken bu telâşında haklıydı. Çünkü, kendisinin ve Bakanlığın bütün saklama gayretlerine rağmen, bazı kimseler, Ötüken hakkında bir tahkikatın yapıldığını ve bu sebeple Müsteşara dolaylı yoldan mecburi izin verildiğini duymuşlardı.

Ötükenle birlikte, Bakanlık bünyesindeki birtakım "Ali Bey Takımı" mensuplarının da suyunun ısındığını gösteren bazı olaylar bir süre önce patlak verdi. İçlerinde milletvekillerinin de bulunduğu 10 kişilik bir heyet, Başbakan Süleyman Demireli ziyaret ederek Millî Eğitim Bakanlığındaki bu gürültüye artık bir son verilmesini ve bunun kaynağının kurutulmasını istediler. Öğrenildiğine göre Deminle bildirilen bu"kaynak" Ötüken ve Bakanlık içindeki çeşitli kademelerde görevli ülküdaşlarıydı. Milletvekilleri, bu kadronun AP'ye hizmetten başka amaçlarının da bulunduğunu Demirde bildirmeyi ihmal etmediler. Bu görüşmeden bir süre sonra da Bakanlık Teftiş Kurulu harekele geçerek Ötüken ve arkadaşlarının bazı faaliyetlerini incelemeye başladılar. Bu arada işe, maliye müfettişleri bile karıştı.

Ateş bacayı sarıyor

İşte bu günlerin birinde, Kültür Müsteşarı Adnan Ötüken, Bakan Orhan Dengiz tarafından çağrıldı ve kendisine, "bütçe çalışmaları sebebiyle çok yorulduğu, bu yüzden bir süre evinde dinlenmesi" salık

verildi. Bu aslında üstü kapalı bir mecburi izin emriydi ve soruşturma sırasında Ötükenin görevi başında bulunması önlenmiş oluyordu, Ateşin bacayı sarmak üzere olduğunu farkeden Ötüken, emir mahiyetindeki bu tavsiyeye uymak zorunda kaldı. Ancak bu arada, olayın gerçek yüzüyle kamuoyundan saklanabilmesi için, gerek maiyeti ve gerekse kendisi, her sorana "raporlu" olduğunu söylemeyi ihmal etmediler.

Kültür Müsteşarı Ötüken, takımıyla birlikte yeni çıkış yolları ararken, aynı günlerde, açılmış olan soruşturma da ilerliyordu. Bakanlık müfettişleri ve diğer görevliler muhtelit kimselerin ifadelerini alıyor, evrakı inceliyorlardı.

Soruşturma, daha önce AKİS tarafından açıklanan (Bk. Sayı: 659) bir usulsüzlükle ilgiliydi. Ötüken, Talim Terbiye Kurulundan geçmemiş ve hattâ bazıları sakıncalı bulunan ders kitaplarına basım izni vermek suretiyle ilgili yasaları ve teamülü çiğnemiş, bu arada bazı kimselere -ki bu kitapların sahibidirler- açıktan para kazanma yolları açılmıştı.

Müfettişler halen bu meselenin hazırlık soruşturmasını yapmakta, kitapları ve bunlarla ilgili evrakı incelemektedirler.

Soruşturma konusu olan, sadece ders kitapları değildir. Adnan Ötükenin emriyle alman ve okullara dağıtılan 1 milyon 800 bin liralık bir kitap hesabı daha vardır. Bu kitapların çoğu antikomünist propaganda yaptığı iddia edilen, aslında aşırı sağın savunmasını yapan kitaplardır. Bunlardan bazıları ve ödenen, paralar şöyledir; Şiirle Öğretim Sevgisi -Selâhattin Arıkan- (46.800 lira, Bir Devin Düşüşü 29.068 lira, Türk Zaferleri 15.060 lira, Ayakta 'Durmak İstiyorum -Tarık Buğra- 9.000 lira, Kıbrıs ve Komünizm -Fethi Tevetoğlu- 2910 lira, Anadoludan Kovduklarımız -Tahir Kozangüç- 5.100 lira, Arif Nihat Asya -4 kitap için- 5018 lira...

Bu tahkikatla ayağı suya erecek olan sadece Ötüken de değildir. Başbakanın kulağına fısıldananlar üzerinde durulursa, Bakanlık ve özellikle Yayın Müdürlüğü kadrosunda toplanan "Ali Bey Takımı"nm da sonu gelmiştir.

Kültür Müsteşarını yakından tanıyanlar, Ötükenden sorulacak hesapların bu kadar olmadığını, meselâ bir Romanyalı Osman meselesi olduğunu da söylemektedirler.

Makal olayı

Kültür düşmanları, aklı başına yeni gelmişe benzeyen AP'li idareciler tarafından köşeye sıkıştırılırken cereyan eden bir başka kültür düşmanlığı olayı, geçtiğimiz hafta içinde basını ve kamuoyunu ençok ilgilendiren konu oldu. Bu, halen Bakanlık emrinde bulunan öğretmen - yazar Mahmut Makal ve Prof.

Adnan Ötüken
Hesap zamanı

Hüseyin Yılmazın dünya gençliğine örnek insan gösterilmeleridir. Haberin, Dünya Sağlık Teşkilâtının resmî organı "Sante Du Monde"da yayınlanıp Türkiyede duyulması üzerine kıyametler koptu. Efendim, Hüseyin Yılmaz neyse ama, Mahmut Makal gibi bir solcu, nasıl dünyaya örnek ilân edilirdi? Hem bu işin içinde "gomonist" parmağı vardı ve Fransadaki "gomonistler" bu seçimi kendileri yapmışlardı!

Sağcı gazete ve yazarlar bu minval üzre ortalığı karıştırırken çok enteresan bir olay daha cereyan etti. Devletin resmî yayın organı Anadolu Ajansının, 3 Mart günü "hüviyeti meçhul bir yetküli'ye atfen yaptığı açıklamaya göre haber asılsızdır ve uydurmadır. Herhangi bir seçim yapılmamıştır, Dünya Sağlık işleri böyle konularla meşgul değildir ve bu iki türkü de hiç kimse, "örnek adam adayı" göstermemiştir. Dergide çıkan yazı, gazeteci Bayan Lonnes'in şahsi fikridir. "Haber, gülünç ve hayal mahsulüdür".

A.A.'nın ve "hüviyeti meçhul yetkili"nin bu telâşına rağmen haber doğrudur ve halen yurt dışında bulunan fizik profesörü Hüseyin Yılmaz ile Bakanlık emrine alınıp 250 lira maaşla geçinme zorunluğunda bırakılan Mahmut Makal, iki yabancıyla beraber, dünyaya örnek insan gösterilmişlerdir.

Aslında, bir gazetenin istihbarat şefi olan Bayan. Lonnes'e örnek insanlarla ilgili birer tanıtma yazısı hazırlaması görevi verilmiş ve hazırlanan yazılar, Dünya Sağlık Teşkilâtının resmî organı olan Sante Du Monde" dergisinde yayınlanmıştır.

İki türkün bu başarısını büyük başlıklarla okurlarına duyuran Milliyet ve Cumhuriyet gazeteleri, gerek haberin ve gerekse yalanlamanın peşini bırakmadılar. Milliyet gazetesi, AA.'yı bu davranışı sebebiyle mahkemeye vereceğini kamuoyuna açıklarken, Cumhuriyet de dergideki yazının fotokopisini yayınlamak suretiyle gerçeği bir kere daha ortaya koydu.

Bu arada AA.'ya verilen açıklamanın kimin eseri olduğu da araştırıldı. Kamuoyundan şiddetle saklanan bu "hüviyeti meçhul yetkili"-nin Millî Eğitim Bakanlığı Kültür Müsteşarı Adnan Ötüken olduğu ısrarla söylenmektedir.

Zaten en yakın ihtimal de budur!.

T.R.T.

Demirelden sevgilerle..

Geçen haftanın sonunda Cuma gecesi, TRT haberler kısmında gece nöbetinin tamamlanmasını bekleyen Kemal Savcı hayretle doğruldu. Odaya smokinli bir adam girmişti. Güleç yüzlü ve bıyıklı adam elinde kâğıtla yaklaşınca, Savcı şık ve zarif ziyaretçiyi tanıdı. Bu, Başbakanın ıspartalı özel polisi Şe-

ref Ayparlardı. Getirdiği kâğıt ise Başbakan Demirlin imzasını taşıyan bir yazıydı. Saatine bakan Kemal Savcı, Başbakanın böyle geç vakitte smokinli bir polisle bir yazıyı TRT'ye niçin gönderdiğini düşünerek kâğıdı aldı. Smokinli polis kibarca veda etti ve gecenin karanlığına karıştı..

Her şey bir kaç dakikada olup bitmişti..

Bir James Bond kitabına giriş olabilecek nitelikteki bu sahne, hayalhanelerde uydurulmamış, gerçekten yaşanmıştır. Neden smokinli bir polis? Neden 22.35'te TRT'ye gönderilen ve Başbakanın imzasını taşıyan bir kâğıt?

Şimdi meseleyi biraz açıklamak gerekmektedir: Demirelin imzasını taşıyan bu kâğıt, TRT tarafından yayınlanan ve bütçeyi tenkid eden yoruma cevaptı.. Tabiî ki bu açıklama, kafalara takılan bütün soruların cevabını vermemektedir. Bir başbakan, radyodaki bir yoruma cevap verebilir ve bunu özel polisi ile gönderebilir. Peki ama neden bu polis smokin giymişti? Yoksa Başbakan, cevabının yayınlanmıyacağından endişe ediyordu da, TRT yöneticilerinin gönlünü kibar bir jestle çelmek ve iyi niyetini ispat etmek için mi polisine smokin giydirmişti? Hayır, smokin, Başbakan Demirelle TRT arasındaki bir flörtün işareti değildi. Bütün mesele, o anlarda devam eden bir resmî ziyafette Başbakanın hazır bulunuşundan ve onun özel polisinin protokola uyabilmek için o gece smokin giymiş olmasından doğuyordu. Esrar bulutlarını tamamiyle dağıtmak için, son olarak yazının niçin o saatte TRT'ye gönderildiğini izah etmek gerekmektedir. Bunun sebebi, AP iktidarının çalışmalarında biç ihmal etmeden uyguladığı bir prensiptir: Meseleleri yumurta kapıya gelince halletmek prensibi!. Smokinli polis Kemal Savcının odasına girdiği anda, Başbakanın cevabını TRT'de yayınlatma müracaatı için gereken âzami süre olan 7 günün dolmasına dakikalarla ölçülebilecek bir zaman kalmıştı...

Bir kurt masalı

Kemal Savcıya teslim edilen cevap, TRT'nin yayınladığı yorumun hacmi bakımından **iki** mislinden fazlaydı. Oldukça öfkeli ve ithamkâr bir üslûp taşıyordu. Cevabın radyoya teslim tarzı ise aşikâr **bir** telâşın açık delilidir. TRT'nin 25 Şubat gecesi yorum olarak yayınladığı metin, ilk önceleri İktidar üzerinde büyük bir şaşkınlık yaratmış, sonra bu, öfkeye dönmüştür. Bu yorum aslında yalnız İktidar çevrelerinde değil, bütün halk oyunda aynı hayreti uyandırmıştır. Fakat olumsuz değil, olumlu yönden. Çünkü bu yorumda, İktidarın getirdiği bütçe çok tarafsız bir gözle ve ehliyetle tenkid edilmiş, gerçekler milyonlara duyurulmuştur. Aslında bir Batı ülkesinde böyle bir yorum çok olağan sayılabilir. Fakat yaşanılan ülke Türkiye olduğu ve TRT son zamanlarda İktidara tâviz verir bir edaya büründüğü için hayret edenler çoğunlukta idi. Hem sonra bu yorumun yayınlandığı sırada İktidar, TRT kanununu değiştirecek tasarıyı Meclise getireceğini söyleyip duruyordu.

Yorumda bütçe iki yönden tenkid ediliyordu:

1 — Hükümetin bütçe gelirlerini arttırmak için sosyal adalete ve dolayısı ile Anayasaya ve Kalkınma Plânının hedeflerine aykırı bir yol olan vasıtalı vergileri tercih etmesi..

2 — Cari harcamalardaki tehlikeli ve yatırımlar aleyhindeki artışın önlenmesi için Hükümet tarafından yeterli tedbir alınmamış olması..

Bu arada, 1967 Bütçesi açığının 1 milyar liranın üstünde olacağı da belirtilmişti..

Yoruma ilk tepki, ertesi gün Esenboğa hava alanından geldi. Bir uğurlama yahut karşılama için orada bulunan Refet Sezgin, TRT Genel Müdürü Adnan Öztrağa telefon etti ve yorumun metnini alıp alamıyacağını sordu. Oysa bu yorumun temini için fiilen başbakan yardımcılığı yapan yüksek kademede pir kimsenin ricasına lüzum yoktu. Hele araya casus koymak daha da lüzumsuzdu. Ama Sezginin telefonundan evvel bazı esrarlı ziyaretçiler TRT'ye geldiler. Bunlar, bin dereden su getirerek, dolaylı ifadelerle, meselâ "ben bir vatandaşım, şu rakamı zaptedemedim, acaba metni görebilir miyim?" diye soruyorlardı. Tabiî metin, bu meraklılara gösteriliyordu. Bu arada Anadolu Ajansından gelip metne bakmak isteyenler de oldu. Nihayet TRT'dekiler

T.R.T. Genel Müdürlük binası

Yürek ferahlatan bir ses

dayanamadılar, "yahu, allahaşkına kendinize eziyet etmeyin, biz yorumları teksir edip isteyene veririz, lazımsa alın.." dediler.

Gocunanlar

Bu arada AP'li basın gümbürtüyü koparmıştı bile. Nasıl olurdu? TRT böyle bir yorumu nasıl millete yayar ve nifak tohumları serperdi?

Başbakanın cevabı da bu esrarlı hava ve telâş içinde hazırlandı ve TRT'ye verildi. Oysa bu telâşa hiç lüzum yoktu. Nasıl olsa, cevabın radyoya teslim edildiği andan bir saat kadar önce TRT, bir bütün teşkil edecek şekilde hazırlanan bütçe ile ilgili dört yorumdan sonuncusunu yayınlamıştı. Ve bunda iktidar sözcülerinin, yapılan bütçe tenkidlerine cevapları verilmişti. TRT sorumluları Demirelin cevabını aldıklarının 'ertesi günü, Başbakanlık Müsteşarı Munis Faik Ozansoya telefon ettiler ve durumu anlatarak İktidarın cevabının zaten yayınlandığını, Başbakanın yazısının bir cevap olarak değil, normal ölçülerle yayınlanabileceğini söylediler. Cevap menfi oldu ve 4 Mart gecesi Demirelin hazırlattığı metin, yorum olarak yayınlandı.. Bunda, TRT yorumcusunun aksi ispatlanması mümkün olmayan, Türkiyede bu işlerle ilgili herkesin bildiği tesbitleri, "tamamen yanlış", "hakikatlere aykırı" gibi kesin lâflarla yalanlanıyordu.. Meselâ, Demirele göre açığın 1 milyarı aşacağı, "yanlış, ve indî bazı hesaplara dayanılarak çıkarılan bir netice" idi. Oysa TRT yorumcusunun dayandığı "yanlış ve indî hesaplar", Bütçe Komisyonunda Gelirler Bütçesi için hazırlanan rapordan alınmaydı.. Başbakan, vasıtalı vergilerin oranının arttığını kabul etmiyordu. Oysa TRT yorumcusunun bunu söylerken dayandığı delil, 1967 Bütçesinde yer alan vergi tahminleri tablosuydu.

Bu olay bir başka bakımdan da önem taşımaktadır: İktidarın, TRT'nin başına "kanunu değiştireceğiz" laflarıyla asmak istediği kılıcın bir palavra olduğu da anlaşılmıştır. Bu tehdit, tarafsız yayını, İktidardan yana yayın haline getirmeye artık yetmemektedir. Bu tehdidin etkisini kaybetmesinde, İktidarın birbirini tutmayan beyanları da rol oynamıştır. Turizm ve Tanıtma Bakanı Nihat Kürşat 4-5 ay önce Dünyaya verdiği bir demeçle TRT Kanununun "hazır" olduğunu söylemiş, iki ay sonra bütçe komisyonunda "hazırlıyacağız" demiş. Senatoda TRT'yi övmüş ve tasarının "hazırlanmakta olduğu"nu bildirmiş, hemen birkaç gün sonra da Mecliste "yakın bir zamanda kanunu hazırlamak için çalışmalara başlanacağından" bahsetmiştir! Her gün "kurt geliyor" diye feryadeden, köy halkı palavraya alıştıktan sonra kurt sahiden geldiğinde de yardıma çağırdığı köylüyü inandıramayıp yalancılığının cezasını çeken yalancı çobanın hikâyesi, çok bilinen bir hikâyedir..

Adnan Öztrak
Anayasa diyor ki...

Kulağa Küpe...

Öp babanın elini

Cemal Tural: "Komünistlere dikkat etmeli. Onlar bazen karşımıza atatürkçü diye de çıkarlar!"

Turhan Feyzioğlu: "Biz atatürkçüyüz. Atatürkün partisinin gerçek koruyucusu bizleriz. Biz Atatürkü severiz. Atatürkü partide anlayan bizleriz. Bizim atatürkçülüğümüz.. v.s. v.s."

Rejim

istibdat fetvası

Ana Muhalefet Partisi Lideri İsmet İnönünün "kökünden zararlı ve telâşlı tedbirler" olarak niteleyip karşı çıkacağını açıkladığı "Temel Hak ve Hürriyetleri Koruma Kanunu Tasarısı"nın üç taslağından biri haftanın başındaki Salı günü gazeteler tarafından kamuoyuna açıklandı. Tasarının isim babası olarak bilinen Adalet Bakanı Hasan Dinçer, bunun üzerine yapmak zorunda kaldığı bir açıklamada, "tasarının halen taslak halinde bulunduğunu ve görüşleri alınmak üzere Bakanlıklara gönderildiğini" söyledi.

Basın ve hukukçular tarafından bir "istibdat fetvası" olarak nitelenen ve Türkiyeyi bir cadı kazanına çevirecek 16 maddelik bu tasarı, özet olarak "toplumda sınıf mücadelesini önlemeyi ve özel ihtisas mahkemeleri kurulmasını" öngörmektedir. "Rejimimizi ve Türk milliyetçiliğinden hız ve ilham alarak insan hak ve' hürriyetlerini, millî dayanışmayı, sosyal adaleti, ferdin ve toplumun huzur ve refahını gerçekleştirecek olan Anayasamızı korumak maksadıyla" hazırlandığı belirtilen tasarı, daha ilk günden itibaren basın ve hukuk otoriteleri tarafından en şiddetli şekilde yerilmiş, açıklanan gerekçenin, sadece hukukî bir kılıf olduğu belirtilerek, bunun Hükümete karşı yapılmakta olan tenkidleri geçici bir süre için önlemekten gayrı bir işe yaramayacağı söylenmiştir.

Hiçbir bilim adamı ve hukuk otoritesi tarafından incelenmeden hazırlandığı ileri sürülen Tasarının açıklanan metnini hemen bütün hukukçular Anayasaya aykırı bulduklarını ifade etmişlerdir. Bunlardan Prof. Bülent Nuri Esen, AKİS'çinin konuyla ilgili bir sorusuna şu cevabı vermiştir:

"— Bu, Anayasaya ihanettir. Ancak mahut rejimlerde ihdası düşü-

Zamları Savunmak

Dr. Reşat TİTİZ

1967 yılında Türkiyenin kaderini tâyin edecek olan bütçenin Meclislerde görüşülmeye başlanmasından bu yana bütün dikkatler iktidar ve muhalefet sözcülerinin söylediklerine çevrilmiş bulunuyor. Bütçe Tasarısının tartışılması ile, son zamlar ve vasıtalı vergilerin ayni günlerde ele alınması, Meclislerdeki görüşmelere ayrı bir renk ve hareketlilik kazandırmıştır.

İktidar sözcüleri, bir boydan bir boya bütün Türkiyeyi ve yurdumuzun geleceğini yakından ilgilendiren, mali olduğu kadar siyasal ve sosyal yönleri de ağır basan bütçenin görüşülmesinde, bütün ciddi konuları bir yana bırakarak, sadece son zamlar ve uygulanan vasıtalı vergileri savunur hale düşmüşlerdir.

Başbakan Demirel, Maliye Bakanı Bilgehan ve A.P.'nin iktisadi danışmanlık rolünü gönüllü olarak benimsemiş görünenlerin önünde gelen Prof. Aydın Yalçın başta olmak üzere, bütün iktidar sözcüleri aynî sapık mantıktan hareket etmektedirler. Başbakan ve Maliye Bakanının kırık-dökük cümleleri arasında anlaşılamayan bazı iddialar, Prof. Aydın Yalçının Meclis kürsüsünden yaptığı açıklamalarla iyice aydınlığa çıkmış bulunuyor. İktidarın sözcüleri, son zamları ve vasıtalı vergileri savunmak isterken, bir noktaya kadar çok doğru sayılan bir ekonomik gerçekten söz açmaktadırlar.

Şöyle ki: Az gelişmiş ve en kısa yoldan ekonomik kalkınmasını tamamlamak isteyen ülkelerin izleyeceği, ya da izlemek zorunda olacağı bir ekonomi politikası vardır. Modern iktisat biliminin öğrettiğine göre, uygulanması gereken yöntemlerin başında, mümkün olduğu kadar çok yatırım yapmak, bünyenin zayıf kalan noktalarını destekleyici yatırımları yoğunlaştırmak gelir.

Oysa, az gelişmiş bütün ülkeler, içinden çıkmalarına imkân olmayan bir kısır döngünün tutsağıdırlar. Yani, yatırım hacminin arttırılabilmesi için yatırıma ayrılacak tasarrufların arttırılması birinci şarttır. Az gelişmiş ülkelerde elde edilen gelir miktarı gün lük yaşantıyı sürdürmeye bile, çoğu hallerde, yetmez ken, büyük kitlelerden tasarruflar beklemek bir ha yaldir. Gerçek, büyük kitlelerin tasarrufu imkânsızlığı olunca, bu kitlelerden yatırımlara cevap verebilecek tasarruf beklemek elbette imkânsızdır. Eğer, ekonomik kalkınma toplumsal sınıflar arasında âdil ve bölgeler arasında dengeli olsun isteniyorsa, bu konuda alınacak tedbirler de, böyle bir amaca göre ayarlanmak gerekir. Bu yapılmayıp da sadece bazı sınıfların omuzlarına yükleme ve bazı bölgelerin kalkınması gibi bir felsefe benimsenirse, bunun sonucunun hüsran olacağı binlerce örneği ile ortadadır. Sınıflar arası adaleti ve bölgelerarası dengeyi sağlamadan ulaşılacak ekonomik kalkınmanın toplumları ve toplumların benimsemiş olduğu demokratik düzenleri yıkıcı sayısız tuzaklar hazırladığı tarihsel bir gerçektir. Son günlerde sık sık sözü edilen "faşizm" işte böyle dengesizlikler içinde kalkınma hevesine kapılmış toplumlara musallat olan siyasal bir hastalıktır.

Türkiye bugün öyle bir noktaya gelmiştir ki, ödeme dengesinin açığı, dış borçlar, döviz rezervlerinin sıfıra doğru inmesi, paranın dış değerindeki hızlı düşüş, bütün şartları ile tehlikeli bir gidişin çanlarını çalmaktadır. Enflâsyona gitmenin acı tecrübelerini Menderes macerası vesilesi ile hatırlayan Demirel ekibi, enflasyona gitmekten şeytan görmüş gibi korkmaktadırlar. Ve iyi etmektedirler. Korkmadıkları yol ise, aslında ayni sonuca varacak olan vasıtaları vergiler ve zamlar yoludur.

Diyorlar ki:

"— Ekonomik kalkınma için gerekli yatırımlar ancak tasarruf ile mümkündür; bu tasarruflar için de, tüketimi kısarak zorlayıcı yola gitmekten başka çare yoktur. Son zamlarla hedef tutulan amaç da bundan başka bir şey değildir..."

Türkiye gibi, adam başına düşen yıllık ortalama gelirin 230 dolar civarında olduğu ülkelerde, geniş kitleler zaten tasarruf imkânlarından yoksundur. Gerçek bu olunca, tüketim mallarını pahalılaştırarak, tüketimi kısmak düpedüz bir yalandır. Halkımız, içinde bulunduğu güç şartların zorlaması ile, esasen yeterince tüketim yapamamaktadır. Son zamlar ve alınacak vasıtalı vergiler, halkımızı bir çok temel tüketim mallarından yoksun bırakacaktır. Bu da, biraz daha kötü beslenme, kötü barınma ve dolayısıyla kötü yaşama şeklinde belirecektir.

İktidar içine düştüğü ekonomik çıkmazdan kurtulmak için, dayanak ve destekler ararken, üzerine basılacak omuz olarak dar gelirli, ücretli, aylıklı ve emeklileri bulmuştur. Başka bir deyişle, zorla geçinebilen aydınları, işçileri, ürettiğini değer pahasına satamayan köylüleri ve büyük yoksul kitleyi ekonomik çıkmazın faturasını ödemeye çağırmaktadır.

Hiç vergilendirilmemiş, ya da yeteri kadar vergilendirilmemiş taran sektörü gibi bölümleri vergilendirmek yerine, çekinmeden zamlara ve vasıtalı vergilere başvurmanın yoksul halkımızın sofralarına uzanmış gizli bir el olmaktan başka anlamı yoktur. Bunun dışındaki tüm iddialar, iktidar sözcülerinin bilimle uzak-yakın hiç bir ilgisi olmayan sözleri olarak birer ibret vesikasıdır.

nülebilecek tedbirlerdir. Demokratik bir hukuk devleti olan Türkiye için inanılmasına imkân yoktur. Yanlış bilgilere dayanılarak basına verilmiş olsa gerekir. Ciddiyetine inanmam."

Tanınmış hukuk Profesörü Turan Güneş aynı konuda, "bu bir rezalettir" demekle yetinmiş; Prof. Hicri Fişek, AP iktidarı tarafından bu gibi tedbirlere başvurmanın tehlikeli sonuçlar doğurabileceğine işaret etmiştir. Ceza Hukuku Profesör rü Faruk Erem de, tasarıyla getirilen yasakların Anayasayı ihlâl anlamını taşıyabileceğini söylemiştir.

Bu arada bir gazeteci tarafından tasan hakkında fikirleri sorulan Turhan Feyzioğlu ve Coşkun Kırca ise, herhangi bir açıklama yapmaktan şiddetle kaçınmışlar, bunlardan Kırca, "Böyle bir suali bana sormamış olun. Önce kanun görülür, sonra üzerinde konuşulur", demiştir.

Onların bu cevabını da kimse yadırgamamıştır.

Tasarı, teknik bakımından da hukuk kurallarına aykırı bulunmuştur. Hukukçu Çetin Özeke göre, tasarıda kullanılan terimler elâstiki ve suçta kanunilik kuralını ortadan kaldıracak niteliktedir. Ayrıca, yaratılan suçların unsurları belli değildir.

Boynuz kulağı geçiyor

Tasarının, kanunlaştığı takdirde, DP'nin 6732 sayılı basın kanunu; kurulması öngörülen özel ihtisas mahkemelerinin de yine aynı devirde kurulmuş olan meşhur Tahkikat Komisyonu niteliğinde olacağı çeşitli çevrelerce ileri sürülmektedir. Bu, en kısa ifadeyle eski devrin ihyâsı anlamına gelmektedir.

Tasanda, Basın hakkında da şimdiye kadar eşine pek ender rastlanan kısıtlayıcı tedbirler mevcuttur. Gazete ve dergiler, yargıç kararıyla toplatılabilecektir. Bazı suçlar için bilirkişinin görüşünün sorulması ve ilk tahkikat, bu kanunla kaldırılmaktadır.

Daha önce Adalet Bakanı Hasan Dinçer tarafından öncelik ve ivedilikle Meclis getirileceği açıklanan Tasarının "bakanlıklar tarafından incelenme" gerekçesiyle de olsa bir süre için geri bırakılması, bu konuda bir dönüş olarak kabul edilmiştir. Daha önce AP iktidarı tarafından yapılan çıkışlarla zeminin yoklandığı ve çeşitli çevrelerin gösterdiği sert tepki üzerine de büyük çatışmalara sebep olabilecek bu tutumdan vazgeçildiği şeklinde yorumlar yapılmaktadır. Bazı çevreler bunu çok iyimser bir görüş o»larak kabul etmekte ve A.P. İktidarının kendi dışında birtakım güçleri kalkan olarak kullanıp bu Tasarıyı kanunlaştırmaya çalışacağını söylemektedirler. Bu, A.P.'liler tarafından da kulaklara fısıldanmaktadır. Bu fısıltı, Tasarıyı Millî Güvenlik Kurulunun da desteklediği şeklindedir. Bu çok uzak bir ihtimal olmakla beraber basında da açıklanmasına rağmen bugüne kadar yalanlanmamıştır.

İkinci bir husus, A.P. mutedil kanadının bu Tasarıya karşı olduğudur. Tasarının Meclise getirilmesinin geciktirilmesinde ve hattâ tamamen vazgeçilmesinde bunların etkisi olabileceği kabul edilmektedir.

Öte yandan, hergün yeni başarısızlıklarla halkın önüne çıkan ve memleketi sonu belirsiz yeni bir kaosun içine sürükleyen ve İktidarını devam ettirebilmesi için başka çaresi kalmayan A.P. İktidarının bu tip tedbirlere ihtiyacı olduğu da konuşulmaktadır. Fakat hâkim kanaata göre, bu Tasarı Meclise gelemeyecek, gelse bile kabul edilmeyecektir. Kabul edildiği biran için düşünülse bile, Cumhurbaşkanı Sunay çok kuvvetli bir ihtimalle bunu imzalamayacak, imzalamış bile olsa mesele, Anayasa Mahkemesi tarafından kanunun iptali suretiyle halledilecektir.

Bu arada çeşitli güçler arasında meydana' gelecek sürtüşmelerin de A.P. iktidarına hayli tuzluya mal olaçağı sanılmaktadır. Zira Menderes İktidarının 6 yılda gelebildiği noktaya A.P. İktidarı çok kısa bir zamanda gelmiş bulunmaktadır.

Bir başka deyimle boynuz kulağı geçmek üzeredir.

Hasan Dinçer
Ayni yolun yolcusu

(Mahkeme eliyle aldığımız tekziptir)

Gereği Düşünüldü:

Öğretmenlerini kötü yollara sevk etmek, politik ihtirasları uğrunda kullanmak isteyenler yakalandıkları zaman bunu Milliyetçi Öğretmenler Birliklerinde aramaya çalışıyorlar. Onlar yakalattı diyorlar. Biz politikacıyız, elimizi öğretmenlerin yakalarından çekelim demiyorlar.

Solcu metodlarla da milliyetçilikle mukaddesatçılığı gözden düşürmeye çalışıyorlar. Halbuki, milletçe istiklâlini muhafaza etmek isteyen her topluluğun mukaddes tanıdığı mefhumlar vardır. Milliyetçi Öğretmenler Birlikleri mensupları da Allah ve Kur'ana inanırlar. Vatan, millet ve bayraklarım severler, uğrunda can verirler.

Eğer öğretmenlerden halen malûm ekibin arkalarında yürüyen varsa yarın göz yaşlarına kimse bakmayacaktır. Bizim rica ve temennimiz muhteris politikacıların arkalarından ayrılarak dersanelerine dönmeleridir. Aksi takdirde aldanmaya devam edenleri kurtaran bulunamıyacaktır. Öğretmenler devletin, cumhuriyet kanunlarının, ve hizmetinde bulundukları milletin himayelerindedirler. Kendini bilmezlerin karşısına elbette kanun çıkacak, haklarından gelecektir.

Akis dergisinin de maksatlı oyunlar içinde daha fazla bacalamamasını, biraz ağır başlı olmasını tavsiye ederiz. Koç Federasyonu ölmüştür. TÖS de aynı hastalıkla malûldür. Eğer bunlar hasta değillerse muhakkak

Türkiye Milliyetçi Öğretmenler
Konfedarasyonu gn. Başkanı
Salâhattin Arıkan

XXII

Cemal Gürsel İsmet Paşaya idamları yaptırma yacağı hususunda "kesin teminat" veriyor — İdamların tasdik ve infazım emreden tamimin metnini Sunaya Aydemir **verdi** — Radyoda **nefret** uyandıran bir program yayınlanıyor ve "İhtilâlin Radyosu" tıpkı **bir** "Somuncuoğlu Radyosu" oluyor — İdamların infazı konusunda bizim aldığımız vaziyet — 15 Eylül **1961** günü Yassıada.

İsmet Paşanın, eğer Yassıada duruşmalarında idam kararlan verilirse bunların infaz edilip edilmeyecekleri hususunu Cemal Gürselle ilk defa olarak görüşmesi 1961 yılının 3 Martında oldu. İsmet Paşa o gün üzüntülüydü. Arka arkaya iki arkadaşını, iki iyi arkadayım kaybetmişti: Hasan Âli Yüceli ve Cafer Tüzeli. Yücelin cenazesi 2 Martta kaldırılmıştı. İsmet Paşa 3 Martta Tüzelin töreninde hazır bulundu.

Ölümler yaşlı kimselerde daima, gençlere nazaran daha derin tesir bırakır. İsmet Paşa bu kaidenin bir istisnası değildir. Kendi neslinden arkadaşları yavaş yavaş tükendikçe İsmet Paşayı bir hüzün sarar. Gerçi bunu gene bir latifeyle, ucu kendisine dokunan bir şakayla ifade eder ama gözlerinin buğulanmasını önleyemez. Üstelik Yücel ve Tüzel kendisinden çok daha sonraki bir nesle mensuptular.

İsmet Paşa o 3 Mart günü, öğleden sonra Başbakanlığa, Fahri özdileği görmeye gitti. Özdilek Kabinede yeni bir göreve getirilmişti. Kendisini tebrik etti. Bu arada iki konu daha görüşüldü: İnkılâp Mahkemeleri hikâyesi ve Plânlama Dairesi. İsmet Paşa İnkılâp Mahkemeleri kurmanın lüzumsuzluğuna ve sebep olacağı zararlara dikkati bir defa daha çekti. Fahri Özdilek zaten bunlara Gürselin de müsaade etmediğini bildirdi.

Gürsel İsmet Paşanın Başbakanlıkta bulunduğunu duymuştu. Kendisini makamına davet etti. İki lider orada daha geniş konuştular. Önce Devlet Başkanının sıhhati üzerinde duruldu. Gürsel şimdi daha iyi olduğunu söyledi. ismet Paşa kendisini, İnkılâp Mahkemeleri kurulmasına izin vermediğinden dolayı tebrik etti. Daha sonra seçimlere geçildi. İsmet Paşa ihtilâlin başına, önemli bulunanın bu seçimlerin tam bir dürüstlük içinde yapılması olduğunu söyledi. Gürsel de aynı fikirdeydi. Yassıada davalarına ve idam kararları verilmesi ihtimaline bunu takiben geçildi.

Devlet Başkam duruşmaların seyri hakkında bilgi verdi. "O kadar çok marifetleri yar ki.." diyordu. Bundan dolayı işler uzamış, dosyalar çoğalmıştı. Fakat bunların bir derlenip toparlanması için harekete geçilmişti. İki lider bu duruşmaların sonu alınmadan bir seçime gidilemeyeceği hususunda mutabıktılar. Zaten bu konuşmanın yapıldığı tarihte henüz Anayasa referanduma bile sunulmamıştı. Gürsel:

"— Bakalım mahkemenin kararları nasıl çıkacak?" dedi.

İsmet Paşa idamlar konusundaki düşüncesini ihtilâlin başına orada söyledi. O zamana kadar iki lider çeşitli meseleleri konuşmuşlar, Yassıada duruşmalarına da dokunmuşlardı. Fakat bu temas hep "Adalet hükmünü serbestçe verecektir" tarzından öteye geçmemişti, İsmet Paşa o gün,, bu hükümlerin içinde idam kararlarının da bulunabileceği ihtimalini belirtti ve bu hükümlerin verilmesinin adaleti, fakat infaz edilip edilmemelerinin ihtilâl idaresini ilgilendirdiğini hatırlattı. Gürsel, idam yapmayacağını kesin olarak bildirdi. İsmet Paşanın acendasının 3 Mart 1961 tarihini taşıyan yaprağında yazan, aynen şudur:

"Cemal Gürsel makamında imiş. Davet etti. Çok samimi konuştu.

1 - Sıhhati üzerinde

2 - İnkılâp mahkemelerine müsaade etmediği için tebrik

3 - Seçimler üzerine

4 - Davalar - İdam yapmayacak. Kararlı"

İsmet Paşa bu karardan dolayı memnuniyetini ifade etti. Kendisinin de ihtilâlin böyle bir neticeye bağlanması için elinden geleni esirgemeyeceğini söyledi. Gürsel:

"— Sizin yardımınız çok kıymetli olacaktır. Fakat Komiteye infaz yaptıramayacağım katidir" diye azmini tekrar belirtti.

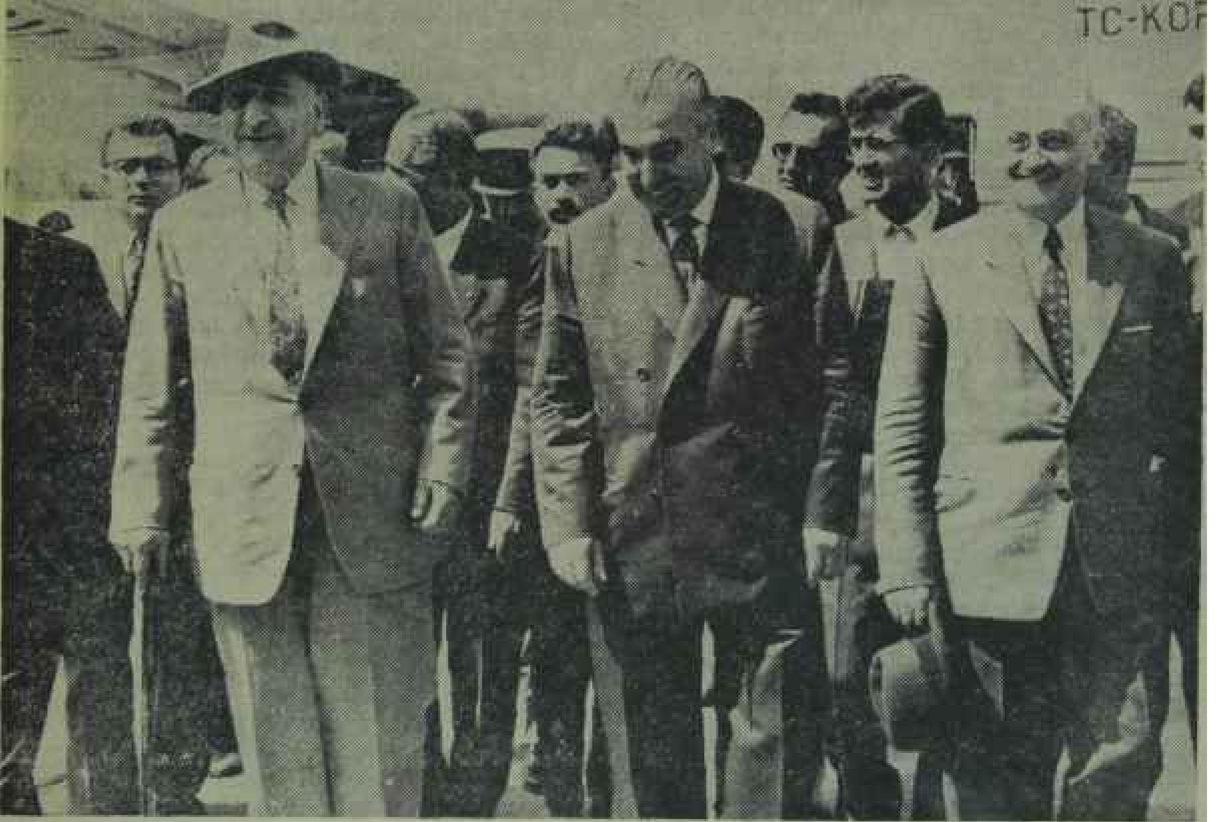
Ancak o tarihte henüz, bir "Türk Silâhlı Kuvvetler Birliği" teşekkül etmemişti, yahut bu yolda nüveleşmeler vardı da bunun tesiri ve kudreti Gürsel üzerinde hissettirilmiş değildi. Genel Kurmay Başkanı Sunayın ve Devlet Başkanı Gürselin bu Birliğin fiilen emirleri altı-

na girmeleri, Tanselle ilgili 6 Haziran olaylarıyladır. 3 Martta Gürsel memlekette duruma kendisinin tamamile hâkim bulunduğunu sanıyor ve bunun hep böyle kalacağından şüphe etmiyordu. Bu kudretiyle idamların infazını önlemek hususundaki niyeti samimî ve ciddiydi.

3 Mart ile aynı yılın 28 Haziranı arasındaki günler köprülerin altından, Türkiyede çok su aktı. Üç kişinin kaderini değiştirmiş olan, işte-bu sulardır. 28 Haziranda Genel Kurmay Başkanı Cevdet Sunay bütün silâhlı kuvvetlere bir emri tebliğ ediyordu. Bu son derece gizli emir bütün subaylara okutulacak, emrin anlaşıldığı kendilerine imza ettirilecek ve tamim kasalarda saklanacaktı. Emir, âdeta Türk Silâhlı Kuvvetlerinin bir ahdi oluyordu.

Bu "Türk Silâhlı Kuvvetler Birliği", kelimenin tam manasıyla bir ordu juntası olarak teşkilâtlandırılmıştı. Türkiyenin bir çok merkezlerinde teşkilâtın kolları ve âdeta şubeleri vardı. Fakat asıl faaliyet Ankarada ve İstanbulda cereyan ediyordu. Teşkilâtın her rütbeden terekküp eden ve mensupları yemin ettirilmiş olan Genel Kurulu Ankarada, Jandarma 0-kulunun şeref salonunda, İstanbulda Harp Akademilerinde -Dündar Seyhanın tabiriyle- "her gün mesaiden sonra açık oturum misali" toplantılar yapıyordu. Bu toplantılarda Birlik üyeleri gündemdeki maddelere göre tartışmalara girişiyorlar, herkes fikrini söylüyordu. Müzakereler sonunda kararlar almıyor, bunlar yazılı olarak tesbit ediliyordu.

Silâhlı Kuvvetler Birliğinin üç kişiden müteşekkil bir de Özel Karargâhı vardı. Bu karargâhı Albay Talât Aydemir, Kurmay Albay Emin Arat ve Deniz Albayı Nazım Özkan teşkil ediyorlardı. Özel Karargâhın mensupları normal olarak haftada iki gün, gerekirse her hangi bir gün Genel Kurulun kararlarını Genel Kurmay Başkanına intikal ettiriyorlar, Orgeneral Sunay da bunların icabını yapıyordu. Sunayın imzasını taşıyan 28 Haziran 1961 tarihli tamimin esasları bu Özel Karargâh tarafından kendisine "Türk Silâhlı Kuvvetler Birliğinin prensipleri" olarak intikal ettirilmişti. Tamimin 3. Maddesinin e fıkrası "Genel seçimler

Eğer 1961 yılının 15 Eylülünde Cemal Gürselin elinde kudret bulunsaydı Yassıadadan çıkmış olan İdam hükümlerinin infazına müsaade etmezdi. Bir defa, tabiatı böyle bir müsaadeye müsait değildi, ikincisi, memleketin menfaatini o tedbirde görmüyordu. Gürsel bunu, **daha** Mart ayında İsmet Paşaya açıkça ve kesinlikle söylemişti.

Yassıada muhakemeleri sona erdikten ve cezalar infaz edildikten sonra yapılacaktır. Bu tarih 29 Ekim 1961'i geçemez"dir ama, aynı maddenin d fıkrası aynen şöyledir: "Yassıada dâvasında birinci derecede suçlular için Yüksek Adalet Divanının verdiği kararlar derhal tasdik ve infaz edilecektir.

Türkiyede bu kararla nasıl, Türk Ordusunu kargıya almaksızın seçimsiz bir idare devam 'ettirilemez idiyse, aynı kararla, Türk Ordusu karsıya alınmaksızın "birinci derecede suçlular"ın Yüksek Adalet Divanından giyecekleri hükümler üzerinde fiilî tasarruf imkânı da ortadan kaldırılıyordu. Fatin Rüştü Zorlu ve Hasan Polatkanla beraber Adnan Menderes, bu tamimin bir icabı olarak asılmıştır ve onu bu acıklı kaderinden kurtarmak, onun için, hiç kimsenin kudreti dahilinde olmamıştır.

Zaman geçip te aynı köprülerin altından, Türkiyede daha başka sular aktığında gerçi o ve bu, hattâ bir Talât Aydemirin ta kendisi çıkıp idamların infazını başkalarına maletmeye, hiç olmazsa kendi üstlerinden atmaya çalışacaklardır ama tarihî hakikatler elbette ki değişmeyecektir. '

1961'in yazında bu tamim umumî efkâr tarafından bilinmiyordu, fakat Yüksek Adalet Divanının "birinci derecede sorumlular" hakkında idam kararları alacağı hissediliyordu. Bunların avukatları bir prensibe sarılmaktaydılar. Müvekkilleri siyasî tasarruflarda bulunmuşlardı. Bunlardan dolayı da iktidarı kaybetmişlerdi. Kendilerine daha ne ceza verilecekti?

Tabii bu bir demagojiydi ve iktidarı, seçimle bırakanla iktidarı bırakmak için bir ihtilâle yol açanı aynı sepetin içine koymaktı. .

O günler işlenen başka bir hukukî tez siyasî suçluların öldürülmemesi gerektiğiydi. Ama bu, hükümlerin verilmesini değil bunların tasdikini ilgilendirmekteydi ve böyle suçlara ölüm cezası Türkiyede kanunla kabul edilmişti. Yassıada duruşmalarının havasından ise ihtilâlin sanık yaptığı kimselerin suçluluklarının adaletçe de tescil edileceği seziliyordu. Mekanizma baştan öyle kurulmuştu ki bu, attık kaçınılmaz bir neticeydi. İhtilâl ilk gün, suçlu bulduklarını bir duvarın dibine dizer, hepsini makineli tüfek ateşinden geçirirdi. Bunu yapmadı. İhtilâl, ihtilâle yol açan hareketlerin baş sorumlularım tutar, mahkemeye vermeksizin yurt dışına çıkarır, o faslı kapardı. Sonradan 14'lere yapılacak muameledeki gibi.. İhtilâl bunu da yapmadı. Çok geniş bir sorumlu kütlesini adaletin önüne çıkardı, onları normal usullerle yargıladı. Böyle olunca ihtilâlin meşruluğu ancak devrilen idarenin gayrimeşruluğuyla katiyet kesbedecekti ve gayrımeşru bir idarenin sorumlularının cezasız kalmalarına da imkân yoktu. Türk Ceza Kanunu ise bu suçun ve her suçun cezasını tesbit etmişti. Devrilen İdarenin sorumlularının beraat etmesi demek, kendilerine karşı harekete geçenlerin adalet önünde onların yerlerini almalarının gerektiği demekti. Kaldı ki D.P. İktidarı, hiç bir şey yapmış bulunmasa, Meclisin yetkilerini Menderesin emrindeki 15 kişilik sivil juntaya teslim etmek suretiyle rejimi fiilen değiştirmeye kalkışmıştı.

Belki de, bütün bu mülâhazaların o sırada sadece benim değil, herkesin aklında olması ve herkesin, Yassıadadan mutlaka "birinci derecede sorumlular"a ölüm cezasının çıkacağım anlaması neticesidir ki Türkiyede iki yönde iki kuvvetli kampanya açıldı. "Türk Silâhlı Kuvvetler Birliği"nin idareci kademesinde olanlar ve o, 28 Haziran 1961 tamiminin esaslarını tesbit etmiş bulunanlar memlekette havanın bir takım idamların yapılmasını kolaylaştıracak şekle girmesini istiyorlardı. Adamlar asılmalı, adamlar mutlaka asılmalıydı. Bunlar yasın ortasında radyoyu ellerine geçirdiler ve bütün başkalarını bırakınız, her halde D.P.'nin radyosunu 1955'lerden itibaren hiç bir zaman istikrahtan başka bir hisle dinlememiş olan beni bile çileden çıkartan bir yayın programı uygulamaya başladılar.

Yassıada duruşmaları başladığında irtibat Bürosuna bağlı bir genç kurmay binbaşı tanımıştım. Mustafa Ok. İrtibat Bürosunun Halkla Münasebetler kısmını tanzim edenlerden biriydi. Radyoda Yassıada ve ihtilâlle ilgili programlar yapıyor, yaptırıyordu. Her halde, Türk Silâhlı Kuvvetler Birliğinin mensuplarındandı ve verileceğini anladığı idam hükümlerinin tasdik edilip infazı için büyük bir gayretin içindeydi. Eminim, memleketin menfaatini bunda görüyordu. Samimiyetle, Mustafa Ok, Bedîî Faiği bulmuştu. Bunlar o meşhur programı hazırladılar.

Program dediğim şuydu: Yassıadada yargılanmakta olanları, hattâ olmayan Demokratları alıyorlardı ve veryansın ediyorlardı. Ama, ne veryansın etmek! Bunların ne hırsızlıkları, ne ırzsızlıkları, namussuzlukları, ne vurgunculukları kalıyor, herkesin bildiği en açık gerçekler tahrif olunuyor, bir basit ev "muhteşem köşk" oluyor, iftiralar en kaba kelimeler kullanılarak sıralanıyor, kısacası, Bedîî Faik hasta ruhunun bütün komplekslerini devlet radyosunun mikrofonlarından kusuyordu.

Yazın öyle hal aldı ki buna bir gün dayanamadım ve Akisin 7 Ağustos 1961 tarihli sayısına "Sakin sakin konuşalım.." diye bir başyazı yazdım. Bunda diyordum ki:

"Bu mecmuanın, benim, Akisin dört bir taraftaki ve memleketin gidişi üzerinde söz sahibi sayısız okuyucularının D.P. iktidarı le-

Türk Silâhlı Kuvvetler Birliği tarafından Talât Aydemirin aracılığıyla devrin Genel Kurmay Başkanı Cevdet Sunaya imzalatılmış ve bütün orduya dağıtılmış bir tamim idamlar konusunda orduyu kilitlemişti. İdamların tasdiki ve infazı bu tamimle ordu tarafından alınmış bir karar, bir taahhüt mânası kazanmıştır. Nitekim bizzat Sunay, sonradan, infazların aleyhinde vaziyet aldığında onun dahi gücü Yassıadanın en talihsiz üç sanığını kurtarmaya yetmeyecektir.

hinde bir tek iyi his besleyebileceğimiz, onun hakkında müsbet inanca sahip bulunacağımız, onun hasretini duyabileceğimiz düşünülebilir mi? Hattâ bizim, onun mesullerini, idareci takımım mazur görebileceğimiz hatıra getirilebilir mi?

Ya size, Radyoyu dinlerken içime böyle hislerin geldiğini söylersem? Ya size dersem ki 'İnan olsun, bu radyoyu bazen Server Somuncuoğlu radyosuyla karıştırıyorum' ve anlatırsam ki, dün kullanılan kötü sözler, küfürler nasıl asap bozuyor idiyse bugün sarfedilen uygunsuz, pek yakışıksız tâbirler de amme vicdanını aynı derecede rahatsız etmektedir?"

Sonra devam ediyordum:

"Radyoda pek gecikmiş bir 'Düşükler Edebiyatı' suni şekilde ısıtılıp sunuluyor. Bir Devlet Radyosunun ağırbaşlılığıyla bağdaşamayacak kulak tırmalayıcı tâbirler konuşmalarda peşpeşe sıralanıyor. 'Boynuz tüccarı', 'Politikacı azmanı', 'Haramiler reisi' bunların sadece bir kaçıdır. Bunlar, düşüklerin gayrımeşru iktisaplarının hikâyesi sırasında kullanılıyor."

Hareketin yakışıksızlığını şöyle anlatıyordum:

"Bir defa, hırsızlıkların teşhiri yolu olarak talihsiz bir yol seçilmiştir. İhtilâlin ondördüncü ayında ve söylenmesi gereken her şey söylenip te Yassıada duruşmaları savunma safhasına geldiğinde Devlet Radyosunda, cevaplandırılması imkânsız bir kampanyanın açılması en basit psikoloji bilgisiyle kabili telif değildir. (...) İhtilâlden bu kadar sonra, bütün kinler ve hınçlar soğumuşken Devlet Radyosu tarafından reva görülenler pek az kimse tarafından tasvip olunmaktadır. Bu ademi tasvip, ister istemez karşı tarafa karşı bir acıma hissine, hattâ sempatiye yol açmaktadır. Bizim ihtilâlimiz, tâ başından beri normalin dışında bir seyir takip

ettiğine göre bugün geldiğimiz noktada bütün şartları gözönünde tutarak davranışlarımızı âyarlamamızda sayısız millî menfaat vardır. Kaş yapayım derken göz, hem de göre göre çıkarılıyorsa tutumu hemen değiştirmek lâzımdır."

Bu radyonun 1961 seçimlerini nasıl etkilediğini bugün tahayyül edebilmek güçtür. Bu radyo 1961'in C.H.P.'sini -zira her şey sonda ona malediliyordu- 1960'ın D.P.'si yapıp çıkıyordu. Düşünmek lâzımdır ki bunun düğmesini, o yayın başladığında ben, iğrenerek kapatıyordum.

Hadisenin tartışmasını o sıralarda, Yassıadadan dönerken vapurda yaptık. Bedî Faik "Yahu, sen çocuk musun? Sonra bu heriflerin hiç birini asmazlar.." diye direniyor ve yaptığı edebiyatı savunuyordu. Etrafımızda çok subay vardı ve bizi ilgiyle dinliyorlardı. Sonradan, o tartışmanın kendisinde ne kadar endişe uyandırdığını Mustafa Oktan dinlemişimdir. Mustafa Ok "Bir çuval inciri berbat ediyordunuz" demiştir. Zira konu asma-asılmaya gelince ben bunun da aleyhinde bulunmuş ve "adamlar"m niçin illâ asılmaları gerektiğini sormuştum. Zaten o konuda fikrimi daha önce, gene bir başyazı olarak yazmıştım. Yazı "İdam kararı verilirse" başlığını taşıyordu ve 26 Haziran 1961'de yayınlandı.

Dediğim, kelimesi kelimesine şuydu:

"İdam kararı verilirse, bunun infazının mı, yoksa müebbet hapse veya sürgüne tahvilinin mi millî menfaatlerimize en uygun tutum olacağı elbette o andaki şartlarla birinci derecede alâkalı bulunacaktır. Bugünden görülen, sadece bir kaç basit hakikattir. Evvelâ, Yassıada Divanı gibi âdilliği bizzat sanıklar tarafından teslim edilmiş bir makamın ölüm cezasına lâyık bulacağı kimseler hakkındaki bu cezanın infazının memlekette kıl kıpırdatmayacağı bilinmelidir. Türkiyedeki kuvvet muvazenesi, bir ufak dalgalanmayı bile imkânsız kılacak mahiyettedir. Menderesin en hararetli taraftarı, üstadın kanatlı beyaz atlarla kurtarılacağı tezinin şampiyonudur. Yoksa kendisi tarafından değil!

Dost yabancı çevrelerin, bilhassa anglosaksonların Kansız İhtilâlin kansız kalmasını istedikleri hiç kimsenin meçhulü değildir. Centilmen İhtilâlin bu karakterindeki değişiklik, hele hâdiseden ondört, onbeş ay sonra vuku bulacağına göre, şüphesiz bizi sevimsiz kılacak ve aleyhimizde hava yaratacaktır. Ancak, milletlerarası münasebetlerin bugünkü durumunda dostlukları ve düşmanlıkları bambaşka faktörler ayarlamaktadır. Devletlerin hafızalarının beşerin hafızasından da çok nisyanla malûl bulunduğu Milletlerarası Münasebetler Tarihi ile sabittir. Bu bakımdan ne içten, ne dıştan bir tazyik M.B.K.'nin kararına tesir kudretine sahiptir. Mesele, günü geldiğinde, sadece bizim, memleketin sağlam kuvvetlerinin kendi aramızda halledeceğimiz bir iç meselemiz olarak ele alınacak, değerlendirilecektir.

İdam kararı verilirse bunların infazı, bazı kimselerin sandığının tamamen aksine, kısa vadede hiç bir huzursuzluk yaratmayacaktır. Bilâkis, bazı azgınlıklar son bulacak, cüretkârlığın sarhoşu haline gelen bir takım şirretler, sokak veya sütun külhanbeyleri süt dökmüş kediye döneceklerdir. Buna mukabil, memleketin politika hayatına tedavi kabul etmez bir huzursuzluk tohumu mutlaka ekilmiş olacaktır. Kan dökmemenin, kan dökmeye nazaran bir çok fazilet taşıdığını inkâr nasıl mümkün olabilir? Memleketin uzun vadedeki menfaatleriyle kısa vadedeki menfaatlerinin burada bir çatışma halinde okluğunu sezmemek imkânsızdır. Yaratılacak olan bir âdet, siyasî mücadelelerde yeni bir anane, değişik usuller olacaktır. Bir memlekette idam sehpalarının kurulması-yolunu açmak, bundan sonra Türkiyeyi hep demokratik idare altında yaşatmaya azimli olduğumuza göre müstakbel iktidarların, bilhassa birinci iktidarın işini kolaylaştırır mı, zorlaştırır mı? Bunlar, hep inceden inceye düşünülmesi gereken hususlardır.

Buna mukabil, verilecek bir idam kararının infazı yoluna gidilmemesinin kısa vadede çok huzursuzluğa yol açmasını beklemek lâzımdır. Bir demagoji ve küstahlık, farfara, tafrafuruşluk dalgasının İkinci Cumhuriyetimizin emekleme adımlarını kösteklemesini göze almak şarttır. D.P.'nin zaten ağır yükünün handikapı mevcutken, o vadide bir yeni huzursuzluk kaldırılabilir mi? Elbette ki yeni iktidar bir başarılı iktidar olursa sular kısa zamanda durulur, cezalarını çeken düşükler milletin merhamet hislerini dâhi artık tahrik etmeksizin unutulup giderler ve her şey bitip sokağa salıverildiklerinde hiç kimse dönüp te suratlarına tükürmez bile..

Görülüyor ki her şey, bugünden çok yarının iktidarının başarı derecesine bağlı kalıyor. Öyle ölüler vardır ki dirilerden tehlikelidir. Öyle de ölüler mevcuttur ki, son nefesleriyle birlikte bir mesele olma hassaları da çıkıp gider. Bunlar bin yüzlü madalyonun bin cephesinden sadece bir kaçıdır. Asıl kabul edilmesi gereken husus, bu konuda bir kararın basite alınmaması, her şeyin inceden inceye hesaplanması lüzumudur. Zira aradaki fark, kıl payıdır."

Mustafa Ok konuşmamın kendisinde uyandırdığı endişeleri, bu hatırayı anarken şöyle anlatır:

"— Konuşan sadece Akis başyazarı olsaydı, gene neyse.. Tesiri bir belirli ölçüde kalırdı.

Ama, İsmet Paşanın da damadıydınız ve sizi dinleyen subayların çehrelerinden anlıyordum ki fikirlerin İsmet Paşa tarafından da paylaşılıp paylasılmadığını fena halde merak ediyorlardı.."

Zaten İsmet Paşanın fikirleri bilinmesin diyedir ki idamların M.B.K. tarafından görüşülmesi günü, C.H.P. Başkanının Cemal Gürsele bu konuda yazdığı mektup Komitede bile yüksek sesle okunmayacak, "isteyen okusun, istemeyen okumasın" diye ortaya konulacaktır.

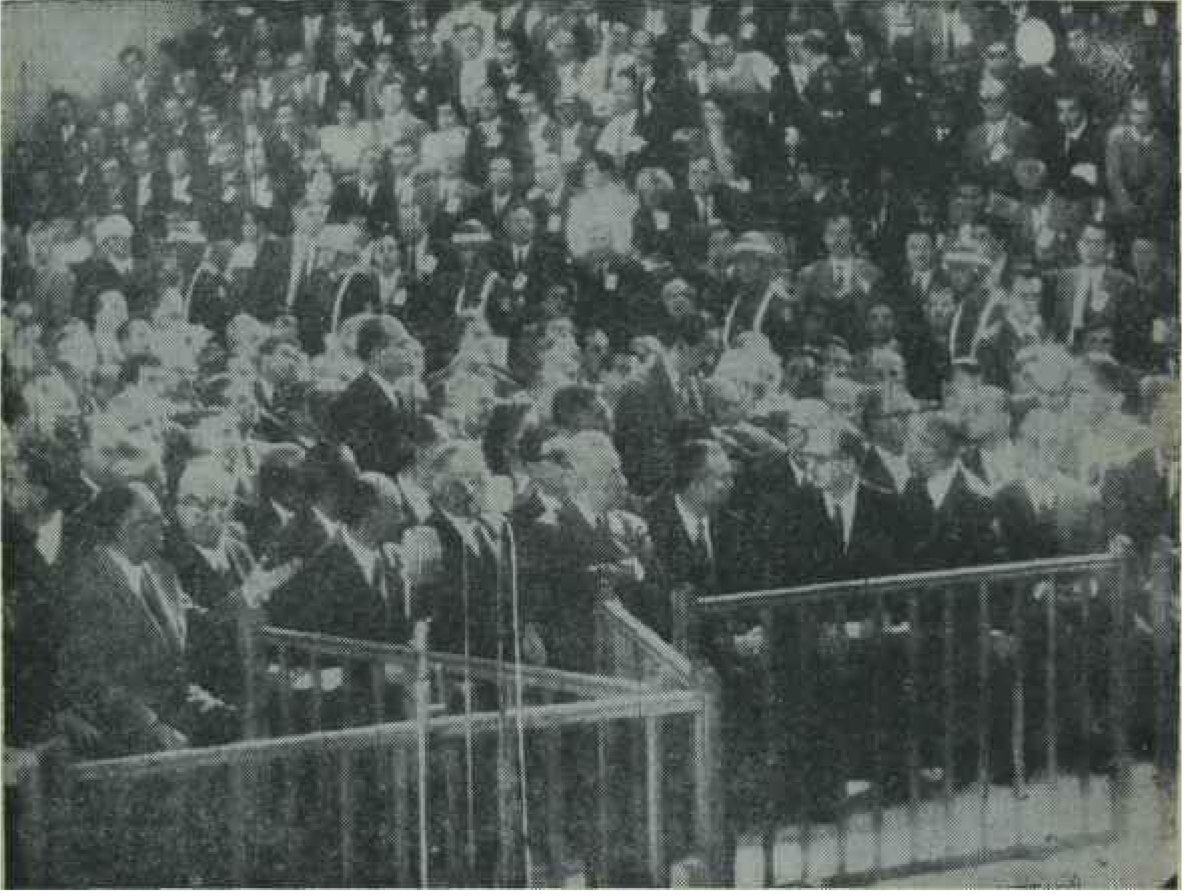
Günler geçtikçe idamların infazının sağlanması için "Türk Silâhlı Kuvvetler Birliği" tarafından yapılan propagandanın ve baskının şiddeti artıyordu. Bu Birliğin başındakiler millî menfaatin idamların infaz edilmesinde mi, yoksa edilmemesinde mi olduğunun düşünülmesini bile istemiyorlardı. İçlerinde en katıları, sonradan 22 Şubatı yapanlardı. Bunların, daha o gün. Beyaz İhtilâli kana bulayarak demokratik rejime geçilmesini önlemek istedikleri, rengi kırmızı olduktan sonra İhtilalin iktidarı kolay bırakamayacağını hesapladıkları, bu suretle kendi şahsı ikballerini düşündükleri çok söylenmiştir. Ben buna ihtimal vermem. O günler, ikiye ayrılmış M.B.K. içinde herkes karşı tarafı seçim istememek, orduyu politikaya karıştırmak istemekle suçluyor, kendisini seçimi isteyen ve ordunun politikaya karıştırılmasını istemeyen grup olarak gösteriyordu. Ordu, subaylarının imza bastığı 28 Haziran 1961 tamimiyle kilitlenmişti ve yemini saydığı bu tamimin icaplarının gerçekleştirilmesini şart görüyordu.

Aynı konuda bir konuşmanın General Güventürk ve subaylarıyla benim aramda, gene 66. Tümenin bahçesinde geçtiğini hatırlıyorum. Benim söylediğim hep aynı şeydi. Ben, idamların infazıyla infaz edilmemesi arasındaki millî menfaat payının kıl farkı olduğunu söylüyor ve karşımdakileri bu noktada düşünmeye davet ediyordum. Onların bunu bile kabul etmeye ta-

Mustafa Ok ve Faruk Güventürk. Bunlar, Türk Silahlı Kuvvetler Birliğinin benim tanıdığım mensuplarından iki tanesidir ve ikisinin de memleket menfaatlerini düşünmekte eksik biç bir tarafları yoktur. 1961 yılının yazında bu ekip memleketin menfaatini idamların infazında görüyordu ve bunu yapmamanın Türkiyeyî kanlı karışıklıklar içine atacağından samimiyetle **endişe** ediyordu.

Yassıadada perde 15 Eylül günü kapandı. O gün mahkeme, bir devrin sorumlularına, günahları nisbetinde biçilmiş cezalarını dağıttı ve dağıldı. Bu kararların her birinin bir âdillik nümunesi olduğunu elbette ki hiç kimse iddia edemez. Zaten dünyada böyle karar yoktur. Ama hiç kimsenin inkâr edemeyeceği husus bu kararların tam bir serbesti ve vicdan huzuru içinde verildiğidir.

hammülleri yoktu. Güventürk, karargâhının genç subaylarını da topladı. Hiç unutmam, çardak altında karışık ızgara et yiyorduk ve tabaklarımız boşaldıkça yenileri geliyordu. Genç subaylar, hattâ Güventürk ateş püskürüyorlar, Yassıadanın hâkimleri ne karar verirlerse onların tamamının infaz edilmesini kimsenin önleyemeyeceğini söylüyorlardı. Gerekirse düzinelerle insanı asacaklardı. "Kimse"den İsmet Paşayı murat ettikleri açıktı. Genç subaylardan bir kısmını tanıyordum. Yassıada yolunda kendileriyle konuşmuş, görüşmüştüm. En fazla hiddetlendikleri "kuyruklar"dı. Bunların "Menderesi asamazlar!" dedikleri kendilerine duyurulduğunda genç subaylar "Bak, Menderesi de, ötekileri de nasıl asarız.." diye direniyorlar ve bunu yapmadıkları takdirde memlekette, Demokratların şımarıklıklarından kanın gövdeyi götüreceğini söylüyorlardı.

Menderesin ve Zorluyla Polatkanın asılmalarında rol oynayan ikinci çevre, bu "kuyruklar" çevresi oldu. Onların, tutturdukları tema, Menderesin asılamayacağı, buna cüret edilemeyeceği temasıydı. "Hodri meydan!" diyorlar, gizli broşürler yayınlıyorlar, tuhaftır, bunları da subaylara gönderiyorlardı. Bir takım fanatik D.P.'lilerin bu kampanyaya safiyetle katıldıklarını, eğer kampanya gelişirse Menderesin asılmasına gerçekten cesaret edilmeyeceğine inandıklarını sanırım. Ama ben, işin içinde hep bir bit yeniği sezmiş, "Menderes aşılamaz!" diyenlerin sadece Menderesin asılmasını istemeyenlerden ibaret kalmayıp bunlara büyük ölçüde, Menderesin asılmasını isteyen tesirli unsurların katılmış olmasından şüphelenmişimdir. Evet, Fatih veya Eyüp camilerinin kapılarında Menderes beyaz atlara bindirilip Yassıadalardan uçuruluyordu ama bu saçmalıklar Ordunun da kulağına amplifikatörlerle ulaştırılıyordu.

Burada, bir iyi bilenden işittiğim hikâyeyi anlatmalıyım. İzmir suikastinden sonra Maliye Vekili Cavit bey idama mahkûm olmuş. Cavit bey Selânikli ve dünyanın sarraflarıyla, malî çevreleriyle ilişkileri sıkı. Bunlar ve Türkiyede-Vekili Cavit bey idama mahkûm olmuş. Cavit bey idam edilemez, zira Cavit bey eğer idam edilirse bütün garp âlemi, farmasonlar, bankacılar Türkiyenin aleyhinde cephe alırlar! Propaganda Mustafa Kemale kadar aksettirilmiş. Gazi bir düşünmüş ve şöyle demiş:

"— Bir asın bakalım, ne olacak.."

Menderesin biraz aynı mantığa kurban gittiğinde hiç gerçek payı yok değildir.

Yassıadada karar günü olan 15 Eylül yaklaşırken "Türk Silâhlı Kuvvetler Birliği"nin adamları M.B.K. üyelerinin, tesir sahibi kimselerin, ters düşüncede olduklarını bildikleri, fakat "kuyruk"lukla suçlanamayacak şahısların üzerindeki kontrollerini sıkılaştırdılar, onları daha bir baskı altına aldılar. Ben, meselâ M.B.K. üyelerinden duymuşumdur, yani idamların hepsinin müebbet hapse tahvilini isteyen M.B.K. üyelerinden duymuşumdur -onların adedi o günler 13 idi, çoğunluğa sahiptiler ve başlarında Cemal Gürsel vardı-, seyahatlerinde takip edilmişler, subaylarla konuşmaları zaptedilmlş, hattâ telefonları dinlenmiş. 6 Haziranı yapan kuvvet, 15 Eylüle gelinirken ikinci bir zorlama hareketini gerçekleştirmek için bütün hazırlıklarını tamamlamıştı ve kader, Menderesin etrafında. ağlarını örmüştü. Karargâhlarda, bilhassa İstanbulda ve Ankarada pek az subay vardı ki Yassıadada verilecek idam kararlarının infaz edilmemesini kabul edecek bir ruh haleti, bir psikoz içinde bulunmasın.

iş, bir inat meselesi haline gelmişti. Ordu imza atmıştı, seçimlerin 29 Ekime kadar yapılması nasıl bir şeref sözüyse idam kararlarının infazı da aynı mânayı taşıyordu.

15 Eylül 1961 günü işte böyle geldi.

O gün, Yassıadanın jimnastikhaneden bozma duruşma salonunda heyecanlı olanlar sadece sanıklar değildi. Hepimiz biraz tedirgin, biraz huysuzduk. Dinleyici sıraları tamamile dolmuşta. D.P.'nin büyükleri içeriye yirmi kişilik kafileler halinde alındılar. Birinci kafilenin başında Celâl Bayar vardı. Onun hemen arkasında Adnan Menderesi değil de Medenî Berki görmek ilk sürprizi yarattı ve salonda bir uğultu dolaştı. Akıbeti Bayardan da çok merak edilen eski Başbakan neredeydi? İlk grup sanığı Hâkimler Heyeti takip etti. Salim Başolun yerini almasından itibaren havayı öyle bir sessizlik kapladı ki bir sinek uçsa kanadının sesi duyulabilirdi ve bunda mübalâğa yoktu. Başol, o tarihte millet tarafından o kadar iyi bilinen sesiyle gene çok iyi bilinen "Sanıklar getirildiler.." tiradını tamamladıktan sonra karar kısmına geçti:

"— Türk milleti adına yargı hakkını kullanmaya yetkili Yüksek Adalet Divanı.."

Sanıklar sıra numaralarına göre gruplara ayrılmışlardı. Grup grup salona alınacaklar ve her biri hakkındaki hüküm tefhim olunacaktı. Bunu, bir spiker yapacaktı. Başkan, hemen altında oturan spikere hükümlerini okumasını bildirdi. Spiker "Celâl Bayar" dedi.

Celâl Bayar, ittifakla ölüme mahkûm edilmişti.

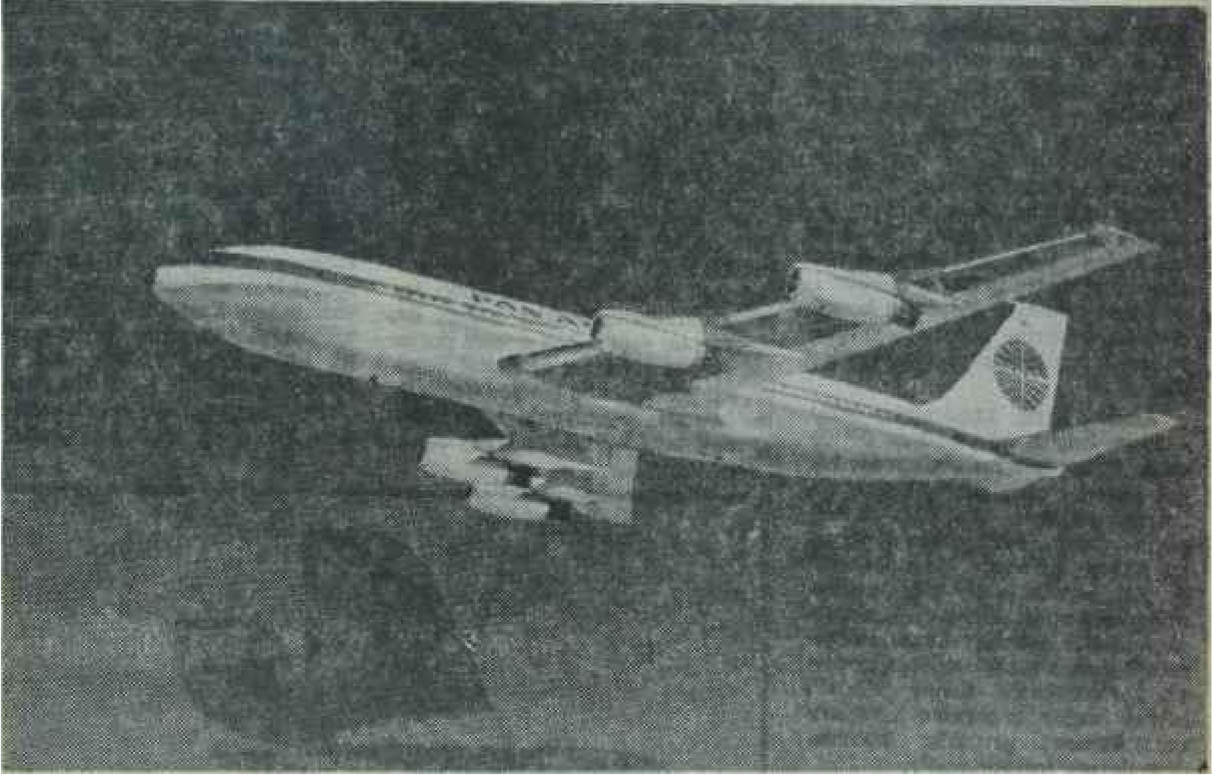
O günkü Yassıadayı hiç bir zaman unutmayacağım. O gün on yıllık bir iktidarın bütün büyükleri, kendilerini çok zaman bir başka salonda, Mecliste öylesine çalımlı gördüğüm kimseler, herkese meydan okuyan, çaplarına göre küçük veya büyük dağlan yarattıkları inancında olanlar süklüm püklüm, sararmış ve solmuş halde, çok azının başı dik, önümden geçtiler. Sabahın onundan akşamın üçbuçuğuna kadar.. Spiker monoton bir sesle her birinin günâhına isabet eden ceza payını söylüyordu: 4 sene 2 ay, 5 sene, 6 sene, 7 sene, 10 sene, 15 sene, müebbet hapis ve bazen ölüm.. Arada "beraat" lâfı da işitiliyordu. Fakat o, Öylesine azdı ki.. Bunlar hapishanelerde geçecek yıllar, darağaçlarında bitecek ömürlerdi. Ürpermemek kabil miydi?

Ve bu insanlar nereden nereye gelmişler, sonra nereye gitmek üzere bu adada toplanmışlardı!

Gelecek Yazı

Berrin Menderes İsmet Paşaya, geliyor ve İsmet Pasa kimlere başvuruyor?

"Her -yere - ulaşan " havayolu

Gitmek istediğiniz yeri söyleyin, sizi oraya götürelim. Artık PanAm Jet uçakları

sizi hemen her yere en kısa zamanda götürebilir. Çünkü hemen her yere uçuyoruz. Altı kıta üzerindeki 84 memlekette 121 şehre. Her şey 30 yıl önce, ilk olarak Pasifiği, sonra da Atlantiği herkesten evvel aşmamızla başladı. Bugün memleketler arasında taşıdığımız yolcu sayısı diğer herhangi bir şirket tarafından taşınanın kat kat üstünde. Siz de bize şeref vermez misiniz? PanAm seyahat acentesine veya doğrudan doğruya bize müracaat ediniz. Bizimle nereye giderseniz gidiniz, mevcudun en iyisiyle uçmuş olmanın huzurunu duyacaksınız. Güzel ve rahat bir hin... Her yer için!

İstanbul. Hilton Methali, Tel. 47 45 30 — İzmir : İzmir Palas Oteli. Tel: 33 4 72
Ankara ; 53 Atatürk Bulvarı, Tel 12 11 20 — Adana : Agba Oteli. Tel 1 5 0 1

Dünyanın en tecrübeli havayolu

ATLANTİKTE BİRİNCİ PASİFİKTE BİRİNCİ LATİN AMRİKADA BİRİNCİ DÜNYA TURUNDA BİRİNCİ

(Manajans: 400) —

Yolsuzluklar

Eski hamam, eski tas

Türkiyede göze görünmeyen güçlerin hazırladığı sanılan tuhaf rastlantılar oluyor... Ülkenin kader dizginleri bazı kimselerin, ya da ayni zihniyetteki diğerlerinin eline geçmeye görsün.. Birtakım olumsuz olaylar, yolsuzluklar ve dalavere haberleri ortalığı sarıyor. Meydanı boş bulan açıkgözler, hemen her yönden saldırıya geçerek, kendilerine yakın bildikleri iktidarın hoşgörüsü ile, kestirme yollardan vurgun yollarını arıyorlar. Ve buluyorlar da..

Aradan hayli zaman geçmesine rağmen, bugün, on yıl süren DP iktidarı döneminin maceraları bir bir hatırlanacak olsa, gözler önüne dalavere, rüşvet, komisyon, devleti soyma yarışı ve vurgunlardan başka birşey gelmez. Milyonluk kazançlar, uluslararası şöhrete ulaşmış yüzde onluk komisyonlar, ihracat - ithalât oyunları, lisans dalavereleri, ihale madrabazlıkları, o devrin karakteristiği haline gelmişti. Bütün bunlar, mahkeme kararlarına bağlanmış gerçekler halinde, dosyalarına terkedilmiştir.

27 Mayısın belirli bir ölçüde durdurmaya ve önlemeye çalıştığı bu çirkin oyunlar, utanmazların düzenlediği hırsızlıklar, AP'nin iktidara tek başına gelmesiyle yeniden uç vermeye başlamıştır. Ayni adamlar, yahut benzerleri yeniden cesaret bulmuşlar ve hiç vakit kaybetmeden bıraktıktan yerden ayni soyguna devam etmeye girişmişlerdir.

Gizli kalanlar, henüz elleri cepte yakalanamayanlar bir yana bırakılsa bile, sadece günlük basma intikal etmiş olanlar bir bulantı yaratmaya yetecek kadar yoğunluk kazanmaya başlamıştır. Madenler, petrol, deniz nakliyatı ve diğer konulardaki soygunlar, uluslararası ölçülere ulaşan yolsuzluklardan her biri, sırası ile su yüzüne çıkmaya başlamıştır. DP devrinin geleneksel olmuş ithalât ihracat dalavereleri, lisans oyunları ve dışarıyla iş kurmuşların diğer tertipleri, eski geleneği bozmamak ister gibi bir inatla ve herkesin bildiği oyunları yeni biçimler, yeni oyuncular aracılığı île yeniden sahneye koymaya başlamışlardır. Bunlardan bazılarının faillerinin elleri cepte yakalandığı zamanlar, kamuoyu bundan haberli olabilmektedir ama, ayni hırsızlık düzenini sürdürmek isteyen elverişli bir hava bütün ilgililere cesaret vermeye devam etmektedir. Öte yandan henüz yakalanmamış, kokusu çıkmamış ve halka duyurulmamış soygunlar, bir bir gün ışığına çıkarıldıkça İktidarın hoşgörü derecesi de ortaya dökülecektir.

Bu arada, yepyeni bir suistimalin dedikoduları ortalığı tutmuş ve yetkililerin el koymak zorunda kaldığı büyük bir yolsuzluk takip konusu olmuştur. Bilinen kadarı ile, miktarı on yedi vagon dolusu porselen eşyaya yükselen suistimal konusu, eşi görülmemiş bir şey değildir. Bu konuda Türkiyenin rekorlarını kırmak sanıldığı kadar kolay olmasa gerek! Bu yüzden, halkın hayret duygulan âdeta körleşmiş gibidir ve hiç bir yolsuzluk karşısında isyan edemez hale getirilmiştir.

Turizmi teşvik amacı ile alman bazı kararlar gereğince yapılan indirimli ve öncelikli ithalâtın, bir iktidarın değişmesi ile birdenbire nasıl soysuzlaştığının belirtilmesi bir çok bakımlardan önemlidir. İlgiyle izlenmeğe değer.

Bilindiği gibi, turizme öncelik tanıyan ve bu yöndeki yatırımlara kolaylıklar sağlamak isteyen hükümetler bazı kararlar almışlardı. Bu kararlardan bir tanesine göre, turistik tesislerin ihtiyaçları olan bazı eşya ve malların ithali söz konusu olduğu zamanlarda uygulanmak üzere ayrı ayrı imkânlar hazırlan-

mıştır. Başlıca iki şekilde ortaya çıkan bu müstesna kolaylıklardan bir tanesi, kotalara göre değişen, fakat şimdiye kadar 200 bin doların altına düştüğü hiç görülmemiş olan bir meblâğın ayrılmasıdır. Bu meblâğ, "Turizm ve turistik tesis lerin ihtiyaçları için gerekli..." mal ve eşyaya tahsis edilmektedir. Kota ithal üstelerinin belirli numaralarında talep edilen şekilde, kota sıra numaralarını ve gümrük tarife numaralarını açıkça gösteren talepler hazırlamayı gerektirmektedir. İstatistik, numaralarını belirtmeden girişilen ve genellikle yuvarlak rakamlarla yetinilen böyle bir ithalâtta aksayan yönleri yakalamak hemen hemen imkânsız gibidir. Bunlardan şimdiye kadar yakalananlar, gümrüklerdeki kontrollar sırasında olmuştur. Ve açığa çıkmış olan bu gibi yolsuzlukların sayısı oldukça azdır. Bunlara bakarak, yapılan yolsuzlukların önemini küçümsememek gerekir.

Bu ithalâta esas olan tahsisleri turizm belgesi olan tesislere dağıtan ve bunları ihtiyaç belgelerine bağlayan makam, Turizm ve Tanıtma Bakanlığıdır. Bu Bakanlık böyle teknik bir işi yerine getirecek yetenekten tamamen yoksundur. Bu kadar Önemli bir iş, yanı her yıl dört ilâ sekiz milyon lira arasında değişen bir meblâğın tahsislerinin ve dağıtımının yapılması Turizm ve Tanıtma Bakanlığında gelişi güzel bir servise bırakılmış gibidir. Ortaya çıkan yolsuzluklarda bu yetersizliğin küçümsenmeyecek payı vardır.

Turizm ve Tanıtma Bakanlığı aracılığı ile yapılan bu ithalâttan başka, bir de 6274 sayılı, - Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanununun hükümleri gereğince öngörülen diğer bir ithalât imkânı bulunmaktadır.

Alavere, dalavere

Bu kanunun işaret ettiği şekilde, Ticaret Bakanlığına bağlı ilgili servislerin sıkı kontrolü altında ithal izinleri verilmesi gerekir. Bu kontrolun yeteri kadar sıkı olmadığı örneklerinden anlaşılmaktadır. Türkiyede turistik yatırım yapmak isteyen yabancı sermaye sahiplerinin, Türkiyeye getirmeğe karar verdikleri turistik mal ve malzemenin miktarım, diğer bütün belgelerle birlikte, Ticaret Bakanlığının tetkikine sunmaları lâzımdır. Söz konusu belgeler arasında, ithali düşünülen her türlü eşya, malzeme, makina ve teçhizatı da gösteren bir listenin bulunmasını şart koşarken, bazı muhtemel yolsuzluktan önlemek isteği ağır basmıştır. Bu noktadan itibaren Bakanlar Kurulunun nihaî karar almasına kadar geçen formalite, mal ve eşya halindeki ithalâtı kısmen kontrol altında tutabilmek için alınmış tedbirlerdir.

Bütün bunlara rağmen, bir çok turistik yatırım malzemesi ithali konusunun yolsuzluklar halinde sayısız olaylar yarattığı da ortadadır. Bu yolsuzluklar, Ticaret Bakanlığına verilen belgelerdeki, fiyat ve kalite bilgilerinin, gümrük ambarlarına gelmiş olan mallarla uygun olup olmadıklarının kontrol edilmeleri zamanında, ortaya, çıkmaktadır. Gümrüklerin ne halde olduğunu yakından bilenler, yakalanabilmiş olan yolsuzlukların, henüz yakalanmayanların yanında hiç sayılacak kadar az olduğunu derhal ve tereddüt etmeden kabul ederler.

Yolsuzlukları alışkanlık haline getirerek milyonlar vurmayı deneyenler, yukarıda anlardan iki yolun açık bıraktığı kapıları zorlayarak, yeni yeni vurgunlar gerçekleştirmektedirler. Günlük gazetelere kadar akseden haberler gösteriyor ki, bu yolsuzluklar alabildiğine genişlemiştir.

Kısa bir süreden beri iyice anlaşılmıştır ki, turistik mal ve malzeme ithal etmek iznini kolayca elde etmenin yolunu bulanlar, ithalinde başarılı olabildikleri bu malları hiç çekinmeden normal tüketim mallan piyasasına sürmekte ve tabiî milyonları kazanmaktadırlar..

AP iktidarından önce de yürürlükte bulunan ayni hükümler, AP iktidarı ile birlikte tam bir yolsuzluk aracı haline gelmiştir. Bu konudaki dalavere kapılarının sonuna kadar açılmış olması bunun en göze batan delilidir. Yolsuzluklarla AP iktidarının ayni zamana rastlaması, üzerinde ayrıca durulmayı gerektiren dikkat çekici bir noktadır.

Turizm ile ilgili ithalâta imkân hazırlayan bu iki yolun da aksayan yönleri bulunduğuna göre, yolsuzluğa imkân veren bu açık kapıların kapalı tutulmasını gerektiren tedbirlerin bir an önce alınması şarttır.

Fransa

Galip sayılır..

Bu satırların yazıldığı sıralarda, fransız genel seçimlerinin geçtiğimiz haftasonu yapılan ilk turunun sonuçlan yavaş yavaş alınmaya başlamıştır. Seçime katılan ünlü politikacılardan yalnızca birkaçının başarı, ya da başarısızlık haberi gelmiş; bu arada Başbakan Pompidou ile Sol Federasyonunun lideri Mitterand'ın bölgelerinde büyük çoğunlukla milletvekili seçildikleri, buna karşılık Dışişleri Bakam Couve de Murville'in seçimi kaybettiği öğrenilmiştir. Ünlü solcu liderlerden Mendes - France'ın seçim bölgesi olan Grenoble'da oylamanın çok çekişmeli geçtiği anlaşılmaktadır, fakat kesin sonuç henüz alınamamıştır. Mutlak çoğunluğun sağlanamadığı birçok seçim bölgesinde ise sonuçlar ikinci tur sonunda belli olacaktır.

Şimdilik ortalıkta görünen manzara şudur: De Gaulle'ün partisi olan U.N.R., seçim öncesinde yapılan tahminlerin' aksine, yeni mecliste de çoğunluğu sağlamışa benzemektedir. Böyle olunca, bir süredir bütün dünya basınını meşgul eden bir soru, yani partisinin azınlıkta kalması halinde de Gaulle'ün durumunun ne olacağı sorusu, kendiliğinden ortadan kalkmış bulunuyor. U.N.R. ile Giscard d'Estaing'in liderliğindeki Yeni Cumhuriyetçilerin yapacakları işbirliği, de Gaulle'cü bir hükümetin işbaşında kalmasını ve Başkanla parlâmento arasında sürtünmeler çıkmamasını sağlayacak gibi görünmektedir.

De Gaulle taraftarlarının birçok gözlemciyi şaşırtan bu başarıları konusunda Sol Federasyonunun söyleyeceği pekçok şey olsa gerektir. Bir kere, General de Gaulle'ün seçimin arefesinde yaptığı televizyon gösterisinin sonuçlar üzerine

General De Gaulle
Bu defa da galip

Bombalar, insanlar ve dolarlar

Dünyanın çeşitli liderlerinden Kuzey Vietnama yapılan amerikan bombardımanlarının durdurulması yolunda yapılan çağrılara ve Birleşik Amerikada liderliğini geçen hafta Senatör Kennedy'nin yüklendiği barış taraftarlarının devamlı baskılarına rağmen, Başkan Johnson, büyük ölçüde Pentagondaki savaşçıların ve Dışişleri Bakam Dean Rusk'ın etkisi altında, Vietnamdaki direnmeyi silâh gücüyle ezmek politikasını inatla izlemeye devam etmektedir.

Geçen hafta, yıllar yılıdır sürüp gelen savaşla uzaktan yakından ilgisi olmayan, tam tersine, bu savaşın dehşetinden kurtulmak için selâmeti amerikan silâhlarının gölgesine sığınmakta bulan 105 masum Vietnamlı, bu şiddet politikasının suçsuz kurbanları arasına karışmışlardır. Artık sayısı unutulan bir yanlışlıklar dizisinin son halkasında, koyu boyalı ve delta kanatlı iki amerikan bombardıman uçağı, Güney Vietnamdaki Lang Vei kasabasına tam yirmibeş dakika ateş yağdırmışlar ve işlerini bitirip kasabayı yerle bir ettikten sonra, arkalarında 105 ölü ve 175 yaralı bırakarak, görevlerini yapmanın verdiği gurur içinde, üslerine dönmüşlerdir. Olay yerine koşan gazetecilere, bombardıman sırasında iki oğlunu kaybeden göz leri yaşlı bir Vietnamlının söylediği sözler şunlardır: "Şimdi artık ne oğullarım, ne evim, ne de yiyecek bir lokma pirincim var."

Fakat üzülmeyiniz. Başkan Johnson'ın askerleri bu olup bitenler karşısında sandığınız kadar -duygusuz kalmamışlardır. Bölgedeki amerikan kumandam şimdi Lang Veil'lere ölü başına elli, yaralı başına da on ilâ kırk dolar dağıtmakla meşguldür. Zavallı Vietnamlılar, bu parayla, yaralarım dağlayacak ve günlük hayatlarına devam edeceklerdir. Tâ ki yeni bir yanlışlık daha oluncaya ve kasaba halkının bir kısmı daha bombalarla can verinceye kadar..

İşe hangi açıdan bakarsanız bakınız, durum içler acısıdır. Hani amerikan bombaları sivil halkın oturduğu bölgelere atılmıyordu? Geçen hafta yapılan yanlışlık bu iddiayı kökünden yalanlamamakta mıdır? Haydi güneyle kuzeyi birbirine karıştırdılar diyelim, havacılar, askeri hedefleri değil, sivil halkın oturduğu bir kasabayı bombaladıklarım elbette görüyorlardı. Eğer yönlerini şaşırmasalardı, kara boyalı uçaklar bombalarım bu kez de Kuzey Vietnamda sivillerle dolu köylerin, kasabaların üzerine yağdıracaklardı. Fakat ne var ki o zaman adam başına elli dolar baha biçmek zahmetine de girişilleri sivil halka dokunmadıklarına yemine devam edeceklerdi. Üstelik, o zaman adam başına elli dolar baha biçmek zahmetine de girişilmeyecek ve amerikan vatandaşları, ödedikleri verginin, kasabaları yerle bir olan baldırı çıplak Vietnamlıların ölülerine dağıtıldığını duyup üzüntülerin en koyusuna düşmeyeceklerdi.

Aman amerikan havacıları, biraz dikkat canım.. Bu yanlışlıklarla yalnız amerikan yöneticilerinin sözlerini yalanlamakla kalmıyorsunuz, amerikan maliyesini de büyük yükler altına sokuyorsunuz. İnsan hayatının bedava olduğu yerleri bombalamak varken elli dolar ettiği bölgeleri bombalamanın sırası mı?

Yoksa siz de Vietkong musunuz? Niyetiniz Amerikayı iflâs ettirmek mi, ne?..

büyük etkisi olduğu söylenecektir ki bunun doğruluğuna şüphe yoktur. İkincisi, hemen hemen hepsi de Gaulle'ün adamları arasından atanan il ve ilçe yöneticilerinin yalnız seçim kampanyası sırasında değil, fakat seçimler sırasında açıkça iktidarı tuttukları da ileri sürülecektir ki, bu iddia da büyük ölçüde doğrudur. Federasyonun söylemeye yanaşmayacağı bir şey var ki, o da, yaptıkları gürültülü işbirliğine rağmen, solcuların fransız seçmeninin önüne de Gaulle'ün politikasından daha ötede ve daha yeni bir tercih getiremedikleridir. Solun bu seçimlerde de Gaulle karşısında bütün ümitlerini yıkan, asıl bu başarısızlığı olmuştur.

..bu yolda mağlûp

Aslında, Sol Federasyonu oyların yüzde 41'ine yakınını almakla -sosyalistler oyların yüzde 20'sini, komünistler yüzde 21'ini toplamışlardır- bu seçimde önemli bir kuvvet olarak ortaya çıkmıştır. Fakat Federasyon içindeki kuvvetlerin ortak bir program üzerinde anlaşamayıp yalnızca -seçim sırasında işbirliğini öngörmeleri, olağan durumlarda bu kuvvetlere gidecek oyların bir kısmının de Gaulle'e akmasına yol açmış olmalıdır. Sol Federasyonun içinde yeralan herkes, de Gaulle'ün parlâmanter uygulamalara karşı fazla saygılı olmamasını eleştirme konusunda birbirleriyle birleşmişlerdir. Fakat komünistler karşısında tetikte duran bazı sosyalistler, seçim sonrasında uyulacak ortak bir davranış programının yokluğunda, oylarını de Gaulle'e kullanmakta tereddüt etmişlerdir. Öteyandan, Mitterand'ın dış politika konusunda de Gaulle'den daha solda olamayacağım düşünen bazı komünistler de, gene ortak bir seçim sonrası programının yokluğu yüzünden, oylarını Generale vermeyi tercih etmişlerdir. Bu tereddüt ve tercihler, hiç şüphesiz, önümüzdeki Pazar günü yapılacak ikinci turda kendilerini daha çok belli edeceklerdir.

Geçtiğimiz Pazar günü yapılan ilk tur, fransız solcularına, eğer de Gaulle karşısında seçim şansına sahip olmak istiyorlarsa, yalnız seçim sırasında değil, fakat seçimler sonrasında da işbirliği yapmaları ve bu işbirliğini daha önceden kesin bir program halinde seçmenin önüne sunmaları gereğini açıkça göstermiş olmalıdır. Eğer bu gerçek artık fransız solu tarafından anlaşıldıysa, bu kadarı bile Federasyon için büyük bir kazanç sayılmalıdır.

GEÇEN HAFTA DÜNYADA

DOĞU - BATI —Başkan Johnson, geçen Perşembe günü yaptığı bir olağanüstü basın toplantısında, Sovyet Başbakanı Kosiginin, Birleşik Amerikanın bundan bir süre önce Sovyetler Birliğine çekirdekli savunma silâhlarını -başka bir deyişle, füze-savar füzeleri- geliştirmekten karşılıklı olarak vazgeçmek konusunda yaptığı öneriyi kabul ettiğini açıkladı. Bu yılın başlarında. Birleşik. Amerika, İngiltere ve Sovyetler Birliği arasında uzayın barışçı amaçlarla kullanılması konusunda imzalanan anlaşmanın ve Cenevrede çekirdekli silâhların yayılmasını önlemek için yapılan görüşmelerin hemen arkasından gelen bu açıklama, bütün dünyada, geniş bir silâhsızlanma anlaşmasına gitmek zamanının yaklaştığı yolundaki ümitleri kuvvetlendirmiş bulunuyor. Nitekim, Başbakan Kosigin, Birleşik Amerikanın savunma silâhları konusunda, yaptığı öneriye cevap verirken işin içine saldırı silâhlarım dâ katmış ve böylece, yakında Moskovada iki ülke arasında başlayacak görüşmelerin çerçevesini daha da genişletmiştir. Ancak, her iki tarafın da savunma yüklerini daha fazla ağırlaştırmamak istemesine rağmen -gerçekten, işe yarar bir füzesavar sistemi kurabilmek için en azından 30 milyar dolar harcamayı göze almak gerekmektedir- yapılacak görüşmelerin hemen başarıyla sonuçlanacağı sanılmamalıdır.

İNGİLTERE — Wilson hükümetinin İngiltereyi Ortak Pazara katmak için yaptığı çalışmalar ve bu katılmanın yaratacağı çeşitli sorunlar ingiliz adalarında hâlâ günün konusu olmaya devam ederken, işçi Başbakan, geçen hafta Parlâmentoda kendi partisi içinden gelen en büyük muhalefet dalgasıyla karşılaştı. İşçi Partisinin sol kanadının, uzun bir süredir, Wilson hükümetinin izlediği ücret ve fiyat politikasıyla Ortak Pazar karşısındaki tutumundan memnun olmadığı zaten biliniyordu. Partinin yaylacıları, bu iki konuda yapılan bütün oylamalarda, Wilson hükümetine karşı durum almışlardı. Geçen hafta bunlara bir de savunma konusu eklenmiş ve hükümetin savunma politikasını yeteri kadar gerçekçi bulmayan, savunma giderlerindeki kısıntıları az gören 63 yaylacı oylarım Wilsona karşı kullanmışlardır. İşçi Partisi içindeki bu bölünmeden hiç hoşlanmayan Wilson, oylamanın hemen arkasından yapılan bir grup toplantısında, yaylacılara her işçi milletvekilinin ilk görevinin hükümeti desteklemek olduğunu hatırlatmış ve isyana devam ederlerse Parlâmentoyu dağıtmak tehdidini savurmuştur. Wilsonun attığı bu adımla, hükümetle partinin sol kanadı arasındaki kuvvet denemesi en kesin dönemine girmiş bulunuyor. Başbakanın bu dönemden galip çıkıp çıkmayacağı şimdi en fazla merak edilen sorudur.

ORTA DOĞU — Geçen Aralık ayının ilk haftasından buyana Suriye hükümetile Irak Petrol Kumpanyasını karşı karşıya getiren geçit ücreti anlaşmazlığı, geçen Perşembe günü iki taraf arasında imzalanan anlaşma sonunda, nihayet giderilmiş bulunuyor. Bilindiği gibi, topraklarından geçen petrol borularından atatılan ham akaryakıttan ton başına aldığı ücrette önemli arttırmalar isteyen ve 1955 yılından buyana Irak Petrol Kumpanyasından 120 milyon dolar alacağı biriktiğini ileri süren Suriye hükümeti, sermayesinin çoğu ingilizlerin elinde olan Kumpanya ile bir süredir yaptığı görüşmeler hiçbir sonuca ulaşmayınca, 8 Aralık 1966'da IPC'nin Suriyedeki mallarına, bu arada borularına el koymuş, bunun üzerine Kumpanya da Suriyeden petrol akıtmaya son vermişti. Bu durum, Irakın petrolden sağladığı gelirlerin birdenbire azalmasına yol açmış ve Bağdat hükümeti bundan çok endişelenmiştir. Şam ile IPC arasındaki anlaşmazlık, büyük ölçüde, Bağdatın her iki taraf üzerine yaptığı baskı sayesinde giderilebilmiştir. Vardan anlaşmaya göre IPC Suriyeden akıttığı petrolün geçit ücretinde önemli bir çoğaltma yapmakta, fakat biriken alacakların âkibeti ileride yapılacak görüşmelere bırakılmaktadır.

BUNLAR DA OLDU

Tüli'den haberler

Aslanların aslanı ve başkenttiler

Afrikanın en yaşlı hükümdarı, Habeş İmparatoru Halle Selâsie memleketimizden, altın ve gümüş hâtıralar bırakarak ayrıldı. Ankara Palasta İmparatorun verdiği ziyafette bulunanlar, Genel Kurmay Başkanı Org. Cemal Turala verilen som altın mızrakları görünce, "artık askerî yardıma lüzum yok" diye espri yaptılar ama tabiî atom çağında he diye edilen altın mızraklar ancak müzede saklanabilir...

Org. Tural, altın mızrağını alırken hayatından memnun görünüyor, gülümsüyordu.

Doğrusu İmparator ziyafetinin başka da bir özelliği yoktu. Yabancı devlet başkanları, hükümdarlar gelince hep aynı şey oluyor: Şeref misafiri bir süre, salonun bir köşesinde oturuyor, herkes etrafını sarıyor, merakla inceliyorlar. Sonra yandaki salonun kapısı açılıyor, şeref protokoluna dahil kimseler o salona geçiyorlar; dışardakiler de -yiyor, içiyor... İmparatorun ziyafetinde evsahibine veda etmeden Ankara Palastan ayrılan büyükelçiler, bakanlar, milletvekilleri pek çoktu. Protokole aykırı bir durum ama, Amerikan Elçisi-bile İmparatoru selâmlamadan ayrılanlar arasındaydı. Başbakanın öğle yemeğinde de aynı şey oldu. Aslında protokol filân da yok.. Olsaydı Şinasi Osma İmparatorun, Devlet Başkanının yanında oturabilir miydi? Fakat pişkinlik başka şey. -Güleğin kulakları çınlasın!- Osma, Devlet Başkanıyla el sıkıştı, Turalın yanına oturdu, Süleyman Demirciden Bakanlık bekleyen A.P.'liler de bu durumu kalbleri çarparak, seyrettiler. Şinasi Osma bir Bakanlık mı koparıyordu yoksa?

Haile Selasiyenin yemeğinde davetliler
Aslanların aslanı Ankarada

Başkent sosyetesi İmparatorun ziyafetinde müthiş şıktı. Erkekler fraktan pek hoşlanmıyorlar, ama kadınlar uzun etekli elbiseleriyle bir defile yaptıkları için o geceden çok memnun kaldılar. Defilenin başlıca yıldızları Başbakanın eşi Nazmiye Demirel, Çağlayangilin eşi Firuzende Çağlayangil, Fransız Sefiresi, Japon Sefiresi, Cento Sefiresi, A.P.'li kadınlardan Azade Adalı, Kebuter Yardımcı idi. Cumhurbaşkanının eşi de son ziyafetlerde yakası boncuklu elbiselerle dikkati çekti. Çok şık bulanlar da var, yaşı ve mevkii için biraz fazla parlak diyenler de...

Sosyete yatakta

İstanbul sosyetesi şu günleri yatakta geçiriyor. Her evde birkaç kişi gripten yatıyor. Klüpler, partiler tenha geçiyor. Fakat hanımların şıklıklarını göstermeleri için güzel fırsatlar çıkıyor: Önümüzdeki hafta aşağı yukarı her akşam bir kokteyl ve yemek var. Mithat Perin Yassıada hâtıralarıyla gazetesinin tirajını arttırmanın sevincini kutlamağa hazırlanıyor. Pera Palas salonlarında bir kokteyl verecek. Kadir ve Rezan Has, Tarabyadaki partilerini uzun etekli ve smokinli yapmağa hazırlanıyorlar. Nazmi Eren ve eşi Oryantalde bir yemek veriyorlar. Velhasıl sosyetenin Mart defilesi başlıyor. Son haftaları yatakta geçirenler, şu günleri de berberde geçirecekler.

Moskova geceleri ve hikâyeleri

Zaliha, Ankara Palas pavyonunda söylediği Moskova geceleri şarkısıyla çok ilgi topluyor. Alpayın repertuarına giren Kalinka şarkısı da hararetle alkışlanıyor. Geçirdiğimiz hafta bu şarkıyı dinleyenler arasında Moskovadan henüz dönen

Doğan Türkmen ve eşi de vardı. Canan Türkmen vaktiyle Plânlama Teşkilâtında çalışan, akıllı, kültürlü bir genç kadın, bir çok, diplomat eşinden farklı bir kişiliği var. -Doğan Türkmen de İlter Türkmen ile aynı soyadını taşıyor ama onunla bir akrabalığı ve benzerliği yok-Moskovadan, elçiliğim tehlikeye koyup merkeze dönüşü de kişiliğinin bu güzel, ama bizde alışılmayan özelliğine bağlı... Moskovada bulunduğu zamana, hele Hasan Işık ile münasebetlerine ait çok ilginç hikâyeleri olsa gerek. Moskova Elçiliğinde çalışanların birdenbire çil yavrusu gibi dağılışını, Sadi Çoru-un intihar hikâyesine bağlıyanlar çok ama aslında bu tâyinlerin daha başka nedenleri olmalı. İlgililer bu konuda susmayı tercih edebilirler fakat Demirperde gerisinden bile bazı haberlerin sızacağını unutmamalılar.

Dallar kadrosu daralıyor

Bostancı koyunun güzellerinden Serra Yazıcı -Öteki, bir zamanların güzellik kraliçesi Keriman Halisin kızı Ece Torfilli- şimdi Pariste Natoda Information şefi olan Ekrem Apaydından ayrıldıktan sonra evlenmeyi düşünmüyordu, fakat Cengiz Kuban adında yakışıklı bir delikanlının teklifini reddetmeyeceğe benzer. Haksız da değil, çünkü Kuban İstanbulini gözde bir delikanlısı. Bir zamanlar Ayşe Kulin bile onunla evlenmeyi düşünmüştü de olmamıştı. Şimdi bütün İstanbul bu evliliğin hikâyesini konuşuyor. Halbuki başka hikâyeler de var. Meselâ Suat Nemlinin eski karısı Nilgün Semerkantın, meselâ Faruk Tuncanın eski eşi Günseli Tuncanın, meselâ Aysel Madranın, Ayseli Birolün de evleneceği söyleniyor. Fakat İstanbulun dullar kadrosu azalacak sanmayın, çünkü bu bahar sosyetede bir yaprak dökümü olacağa benzer...

Bayram yolcuları

Kurban Bayramının hayli uzun tatilinde herkes bir yana gitmeye hazırlanıyor. İstanbul Tenis Klübü Başkanı Avni Akman yüz kişilik bir grupu Bulgaristanın meşhur kayak şehrine, yüz kişilik bir grupu da Lübnana götürüyor. ABC Turizmin faal yöneticisi İnci Pirinççioğlu da Balkanlara yeni bir gezi hazırlamakla meşgul. Yılın kadını Ulviye Bengisu ve arkadaşları Ankaraya gelip, Ankara Palasın tarihî dekorunda başkentti dostlarıyla buluşmağa hazırlanıyorlar. İstanbullu doktorlardan bir grup dağa çıkıyor, hepsi kayakçı değilse bile dağ havası alacaklar. Ankaralılar ise Güneye yöneliyor: Antalya, Alanya, Silifke, hattâ Bodrum kıyılarına uzanacaklar.

Yeni **bir Mikaella**

Bizet'nin Carmen operası güzel müziği, renkli sahneleriyle hiç bıkılmayan operalardan biridir. Devlet Operasında kimbilir kaç defa sahneye kondu, ama kalabalığı değişmiyor. Geçirdiğimiz cumartesi Operanın holü bir gala gecesi ka dar şık ve kalabalıktı. Aslında Hollandalı Carmen, geçen yıl seyrettiklerimiz kadar parlak değildi ama, genç orkestra şefi beyaz perde yıldızları kadar güzel yüzüyle Carmenden daha çok ilgi topladı. **Mete** Uğur Escamilio rolünde yine çok alkışlandı. Mikaella'yı da, uzun zamandır sahnede görünmeyen Sevda Aydan söyledi. Siyah Örgülü, kömür gözlü, tatlı gülüşlü bir Mikaella olmuş. Sesinde, yorgun geçen son yılların izi yok denemez ama, müzikal söyleyişleriyle çok beğenildi.. Seyirciler arasında Millî Eğitimcilerin çokluğu göze çarpıyordu. Bakan **Orhan** Dengiz, Müsteşar Adnan Ötügen, Güzel Sanatlar Genel Müdürü Mükerrem Keymen, Prof. Melâhat Özgü— **Azra Gün,** siyah şifon elbisesi, hafif makyajlı yüzüyle gecenin hoş kadınlarından biriydi. **Atıfet Uzmanbaş**, **Belkıs Aran, Ferit Tüzün** de Carmen'in yeni temsilini dikkatle izliyen sanatçılardı.

Örnek bir toplantı

Bitirdiğimiz haftanın sonunda Pazar gecesi Ankara Palasın büyük salonu hem son derece eğlenceli, hem son derece muntazam, hem de hâsılatı bol bir toplantıya sahip oldu. Herkes masasında oturdu, içkisini içti, hazırlanan nefis yemeğini yedi, alaturkasından alafrangasına çeşitli numaralar seyretti, dansını etti. Toplantı Ankaranın en meşhur ilkokulu -bir örnek ilkokul-, Çankaya İlkokulunun Okul-Aile birliği tarafından tertiplenmişti. Geceye bir folklor ekibi, Nigâr Uluerer, **Zaliha** ve **Erol Pekcan** orkestrasıyla solisti renk verdiler. Bunların bir kısmı "öğrenci velisi" olduğu için toplantıya misafir olarak gelmişlerdi.

Başkentte, hem de profesyonel protokolcular tarafından tertiplenen çok toplantının- tam bir fiyasko olduğu ve davetlilerin yemek yemek için oturacak yer bulamadıkları bu günlerde şimdi herkes, "Yahu, acaba bunlar Çankaya İlkokulunun Okul-Aile Birliği idarecilerine havale edilemez mi?" diye soruyor.

Dernekler

Dünden bugüne

Mini etekli genç kız, yanındaki mavi çoraplı, yeşil ayakkabılı, feza elbiseli başka bir genç kıza, önlerinden geçen beyaz feraceli, gümüş çantalı ve şemsiyeli sarışın genç kadını göstererek, -

"— Nasıl, böyle giyinmek ister miydin? Bence hiç de fena değil." dedi.

Feza elbiseli genç kız bir an düşündü, sonra,

"— Arada-bir böyle giyinmek için gerçekten nefis bir kıyafet.." diye arkadaşına cevap verdi.

Olay geride bıraktığımız hafta içinde, Japon sefaretinde geçiyordu. Japonya Büyük Elçisinin eşi Bayan Miazaki o gün evini, Çocuk Sevenler Derneğinin çaylı ve defileli toplantısı için açmıştı. Haber duyulur duyulmaz, Çocuk Sevenler Derneğinin, Ankaradaki Yetiştirme yurtlarının ve Çocuk yuvasının yararına düzenledikleri bu toplantı birdenbire başkentte büyük ilgi toplamış ve biletler tükenivermişti. Japon elçiliği binasının vazolara çok güzel yerleştirilmiş, çiçekleri ve ince zevki ile dikkati çeken salonları erken saatlerden itibaren dolmuştu. Bunun için, eski türk kıyafetleri ile bazı yabancı memleketlerin mahallî kıyafetlerini teşhir eden defileyi herkes yeterince izliyemedi. Özellikle şık ve modern giyinmiş misafirler, Jale Tulganın feracesini, Fatma Vuralın giyindiği saray kıyafetini, gene bir küçük genç kızın giyindiği bindallıyı büyük bir zevkle seyrederken, ellerinde olmıyarak kendi giydikleriyle bir kıyaslama yapıyorlardı.

Türkiyede kısa zamanda meydana gelen değişikliği hiçbir şey bu kıyafet defilesi kadar güzel ifade edemezdi. Meselâ derneğin faal üyelerinden Jale Tulganın giyindiği ferace, annesine aitti ve bununla dolaşmıştı. Hele mini etekli genç kızlar, böyle romantik bir kıyafetle sokakta dolaşılabileceğini bir türlü anlıyamıyorlardı.

Defilede Fransız elçiliğine ait üç zarif hanımın giyindikleri Breton, Charentaise ve Arlesienne kıyafetler, Zeynep Rollasın giyindiği hollanda kıyafeti ve bir İngiliz ladysinin giyindiği ispanyol kıyafeti de aynı şekilde ilgi uyandırmıştı.

Başka neler yapılıyor?.

Çocuk Sevenler Derneğinin yöneticileri bu şurada, başka hesaplarla meşguldüler. Defile güzel olmuş, çay başarılı geçmişti ama en güzeli, bayram hazırlıkları için Derneğe yeni imkânlar sağlanması idi. Üyeler Ankaradaki 4 yetiştirme yurduna ve Çocuk yuvasına bayram için hediyeler götüreceklerdi. Hediyeler bazan teker teker çocuklara veriliyor, bazan da Yurdun bir ihtiyacını karşılayacak şekilde, idare ile anlaşılıyordu. Böylece hem çocukların hayatında yeni bir imkân beliriyor, hem de Dernek, Devlete yardımcı olduğunu daha iyi anlıyordu. Meselâ bir süre önce, Gazi Yetiştirme yurdunda tavukçuluğu teşvik için modern kümesler yapılmış ve çocuklara civcivler hediye edilmişti. Çocuklar, üzerine titredikleri bu civcivlerle tavukçuluk uygulaması yapıyorlardı. Aynı şekilde bir yetiştirme yurduna 10.000 liraya mal olan bir tornam, bir başkasına çocuklar için yüzme havuzu yaptırılmıştı. Devlet çocuklara iyi besin veriyordu ama birgün üyeler, bir yetiştirme yurdunda, çocukların hiç köfte bilmediklerini tespit etmişlerdi. Çünkü kıyma makinesi yoktu ve et parça halinde geliyor, daima parça halinde pişiyordu. O bayram için yurda, derhal bir kıyma makinesi alınmıştı.

Asıl amaç..

Ama Çocuk Sevenler Derneğinin asıl amacı bu maddi yardımlarda değildi. Başkan Sevinç Vural, bu konuda Akis muhabirine' şu sözleri söyledi;

"— Hediye bizim için ilginin bir parçasıdır. Asıl amacımız çocuklara şefkat göstermek, onlarla arkadaşlık etmek, onlara hayatta yalnız olmadıklarını göstermek ve büyüyüp hayata atılınca başkalarıyla ilgilenmelerini, sevgisizlikten şikâyet etmemelerini sağlamaktır."

Çocuk Sevenler Derneği yöneticileri, Şubat tatilinde yurtlardaki çocukları grup grup evlere götürmüş ve onlar için çaylar düzenliyerek üyelerin, kendileriyle oyunlar oynayıp, arkadaşlık etmelerini sağlamışlardır.

Zaten kimsesiz çocukların en büyük sorunları, şefkat, ilgi ve sevgi ihtiyacıdır.

Moda

Hint pembesi

Bahar gelirken ve moda evleri hani harıl yeni biçimlerini hazırlarken meşhur Fransız kumaşçıları da yılın moda rengini ortaya çıkarmış bulunmaktadırlar: Mevsimin moda rengi, Hint pembesi denilen, biraz çingene pembesine, biraz siklamene, biraz da kırmızıya çalan parlak, çekici yumuşak ve o oranda güzel bir renktir. Bir fransız moda sözcüsünün ifadesine göre ilkbaharda dudaklardan, tırnaklardan başlamak üzere herşey bu hint pembesine boyanacaktır. Hint pembesini elbise, tayyör, pardesüde beyaz veya siyah

Parazit Dernekler

Devlet örgütlerine yardımcı olarak faaliyette bulunan, toplumun büyük dertlerine küçük imkânları ile el uzatıp onları, hiç olmazsa deşen ve kamuoyunda su yüzüne çıkaran olumlu ve kendi çaplarında başardı derneklerin hemen hiçbiri devlet yardımı görmeden, kendi maddi - mânevi çabaları ile amaçlarına ulaşmaya çalışırken; faaliyetlerini kimsenin duymadığı bazı derneklerin devlet bütçesinden geçindikleri, bazılarının da memleket için zararlı tutucu ve mukaddesatçı faaliyetlerini, vasıtalı olarak, meselâ yayınlar yaparak veya çeşitli devlet kuruluşları ile imkânlardan faydalanarak yürüttükleri bilinen bir gerçektir. Bunlar hakkında pek çok yazılıp çizildiği, gerçekler gözler önüne serildiği halde ne yazık ki bu yılki bütçede de hükümet, ayın besleme dernek politikasını izlemiş ve bu dernekleri vasıtalı yollarla da desteklemekte devam etmiştir.

Devleti kemiren bu besleme dernekler ne iş yaparlar, devletten aldıkları paraları nerelere harcarlar? Bunu izlemek ve kamuoyuna açıklamak artık bir görev olmuştur. Çünkü bu kuruluşlar, dernekçiliğin ve tüzüklerinin ilân ettiği amacın çok ötesinde, başlarından büyük işlere kalkışmaktadırlar. Amaçları, bugünkü hükümetin hoşuna gidecek tutucu bir politikayı gençler, kadınlar ve büyük halk kitleleri arasında yaymak, reformları şeytan icadı, komünist manevrası olarak gösterip, toplumu kış uykusuna, yatırmaktır. Zaten Türkiyede tutucu zihniyet, kendi amacına uygun bir ülkü de keşfetmiştir. Daha doğrusu bu, az - gelişmiş bütün memleketlerde bugüne kadar uygulanan ve sonunda da bu memleketleri karıştırıp sömürücülere daha geniş imkânlar sağlıyan çok eski bir usuldür. İnsanların alışkanlıklara, geleneklere ve iyi veya kötü sahip oldukları şeylere olan bağlılık ve zaaflarından faydalanan bu usul, nihayet bizim memleketimizde de bir komünizm heyulası yaratmış ve bu kâbus etrafında, bugün memlekette söz sahibi olabilecek belki iyi niyetli fakat yeteri kadar dünya görüşü ve bilgisi bulunmayan kimseler de dahil olmak üzere, bir miktar saf vatandaşı toplamakta başarı kazanmıştır. İşte besleme dernekler, devlet kesesinden geçinen lüzumsuz kuruluşlar bu zihniyetin sağ kolu olarak bugün tehlikeli bir kampanyaya girişmiş bulunmaktadırlar.

Bunlar -sözüm ona- atatürkçüdürler. Buna rağmen, gerek kurdukları kadın derneklerinde, gerekse gençlik teşekküllerinde hep muhafazakârlıktan, dinin en geri taraflarım tefsir eden bir mukaddesatçılıktan söz ederler. Kullandıkları "maneviyat" kelimesi, "köklü aile", "müslüman türk toplumu" deyimleri aslında Atatürkün getirdiği herşeye karşıdır. Dinden anladıkları şeriattır. Bunlara göre, Atatürkçülüğün tam aksine, ilim de dindedir, türk toplumunu kalkındıracak bütün çareler de dindedir. Beş vakit namaz kıl, at etrafına kazığı, büyüğüne karşı gelemiyecek olan zavallı türk halkının geleneksel ve göreneksel, dinsel duygularına hitabet, işte bunun adı yükselmektir. Bakın M.T.T.B. Kongre başkanı, işgal ettiği kürsüden neler söylüyor:

"— Türkiye için rönesans istiyoruz ama, reformun şiddetle karşısındayız. İslâmiyetin aslı ne ise, odur. Reforma ihtiyaç yoktur. Reforma kalkışmak beyinsizliktir, maksatlıdır. İslâmiyeti yıkmak çabası taşır."

Bu bilgili genç nazarında rönesans, eskiye dönüştür; sanatta, askerlikte ve bilimde de Fuzuliden, Barbarostan ve Sinandan başka önder tanımamaktadır. Fuzuliyi, Barbarosu ve Sinanı İnkâr etmeden çağımızın gereklerine bakılabeceğini bilmeyen, rönesansı eskiye dönüş diye tarif edecek kadar dil ve dünya bilgisinden yoksun olan bu kimseye soracak olursanız kendisinin, diğer arkadaştan gibi, sapına kadar atatürkçü olduğunu söyliyecektir.

Nitekim, son zamanlarda mukaddesatçı ve tutucu emellere hizmet eden bazı kadın dernekleri de, son haddine kadar atatürkçü görünmektedirler. Bunlara göre, komünizm tehlikesi kapıya dayanmıştır, Türkiyenin tek sorunu komünizme küfretmektir. Bunun için kapı kapı dolaşırlar, kimin dikili ağacı varsa bunun komünizm tehdidi altında olduğunu söylerler. Üstelik, ırz, namus da kalmıyacaktır.

Halbuki "köklü türk alise" örneği, taaddüdü zevcat ile, miras hukuku ile ve kadını kukla yapacak her tedbir ile, hemen kapının arkasında beklemektedir. Şimdi bu fikrin propagandasını yapanlara sorunuz, onlar da, kendi iddialarına göre köküne kadar atatürkçüdürler!

Devlet, doğrudan doğruya veya vasıtalı olarak derneklere yardım elini bu şekilde uzattıkça, dernekçiliği bu gibi kötüye kullanmalardan kurtarmak çok zordur. Şu veya bu hükümetin hoşuna gidecek bir politikanın güdülmesi bu gibi derneklerin elbette ki başlıca kayguları olacaktır. Devlet yardımı kesilir kesilmez yukarda bahsi geçen derneklerin bir tanesi bile, saltanatını bir tek gün sürdüremez, Nitekim, bu tip derneklerin büyük kısmı son iktidarın, tutucu politikasının parazitleri olarak türemiştir. Vasat, paradır, geniş ve zengin imkânlardır. Ve bu dernekler bugün Türkiyede bazı kimselerin geçim yeri olmuştur. Eğer devlet sosyal hizmetlerde bulunmak istiyorsa, bunu kendi parası ile yapacaksa, araya dernek koymaya ihtiyaç yoktur. Çünkü bugün devletin elindeki bir takım sosyal işler, hizmet beklemektedir. Eğer devlet gerçekten kendi çabalan ile topluma yararlı işler yapan dernekleri desteklemek, cesaretlendirmek istiyorsa o zaman da yapılacak şey, armağanlar testi etmek ve bu armağanları, gerçekten faydalı derneklere, yaptıktan işler nispetinde ve kamuoyuna açıklıyarak dağıtmaktır.

Parazitleri yok etmenin tek yolu da budur.

Jale CANDAN

aksesuarla, meselâ beyaz çorap, beyiz çanta, beyaz ayakkabı veya siyah çanta, ayakkabı ile veya gene doğrudan doğruya hint pembesi çanta ve ayakkabı ile kullanmak mümkündür. Ama büyük parçaları yani elbise ve tayyörleri pembe olarak seçmiyenler bile aksesuarda, bu rengi muhakkak deneyeceklerdir. Bunun için de ince derilerden yapılmış pembe eldivenler, çantalar, ayakkabılar, pembe şapka, eşarp, bilezik ve küpeler, kemerler ve hattâ pembe saat kayışları bolca vitrinleri dolduracaktır. Bu rengin, açık ve koyu olarak sarışınlara ve esmerlere aynı şekilde gitmesi, büyük bir avantajıdır.

Filmler

"Küller ve Elmas"

Polonyalı yönetmen Andrzej Wajda'nın 1958'de çevirdiği "Popiol i Diament - Küller ve Elmas" filmi, konuyu, olayları ve kişileri belli bir çerçeveye oturtan kısacık bir açıklamayla başlıyor: "7 Mayıs 1945. Polonyanın küçük bir taşra kenti, özgürlüğün ilk günlerini tatmaktadır. Birkaç saate kadar en büyük dünya savaşı sona erecektir. Almanyanın teslim anlaşması imzalanmıştır bile. Ama savaşın bu son gecesini rahat bir uykuda geçiremiyecek insanlar da vardır."

Wajda'nın filmi, bu kısa olduğu kadar da masum görünen açıklamanın ardından hiç vakit kaybetmeksizin, "rahat uyku uyumamak" şöyle dursun -yıllarca süren dünyanın en korkunç savaşına doyamamış gibi-, savaşın bu son gününü birbirlerini öldürmekle geçiren insanların 24 saatlik çok yoğun serüvenini anlatıyor. Yıllardır bütün dünyanın büyük umutlarla beklediği barış günü gelip çattığı halde silâhı elden hâlâ bırakmıyan bu insanlar, gerçekte, İkinci Dünya Savaşının belki de en çok acı çeken ülkesi Polonyanın bitmiyen çilesini temsil ediyorlar: Önce savaş, sonra Nazi istilâsına karşı direnme ve Varşova ayaklanması. Savaşın bittiği anda da ikiye bölünmüş -bir yanda savaştan önceki düzenin devamını istiyen, Londrada sürgündeki Polonya hükümetine bağlı kuvvetler ile yeni bir düzen kurmak istiyen komünistlerin mücadelesine sahne olan- Polonya... 8u arada Auschwitz, Lublin, Maidanek... gibi Nazilerin toplama kamplarının en korkunçlarının, yarım milyon kişiden ancak iki yüzünün sağ kaldığı Varşova ghettosunun, yerle bir edilmiş başkentin zihinlerden silinemiyen kâbusu...

İşte Wajda'nın filmi, yalnız bir tanesi bile insanları sarsmağa, alt üst etmeğe yetecek bu korkunç olaylar birikiminin son gününü anlatıyor.

Yitik kuşak

ajda, savaşın bu son gününde bir otel kapıcısından hademesine, yeni düzende bir bakanlık ele geçiren belediye başkanından iki taraflı oynıyan sekreterine, bölgedeki komünist parti sekreterinden umutsuzca bir direnmeyi yöneten eski düzen adamlarına, ayyaş bir gazeteciden güzel bir garson kıza, bir yanlışlığa kurban giderek delik deşik edilen iki işçiye kadar değişik insanları, memleketlerinin bu en önemli ve en güç. saatlarındaki değişik davranışlarıyla veriyorsa da, filminin ağırlık noktası genç Maciek üzerinde toplanıyor. Çünkü Polonyanın birkaç yıl öncesine uzanan trajik tarihinin bütün yükü, bütün acısı ve bütün insafsızlığı Maciek'te ve onun durumundakilerde kendini gösteriyor. Wajda, savaşın başında henüz ortaokula başlamak üzere olan, 15-16 yaşlarında silâh elde, sağcılar ya da solcular safında Nazilere karşı direnme mücadelesine atılan, adam öldürmeye alışan, savaşın bittiği gün kendini yeni bir mücadelenin, bir kardeş kavgasının eşiğinde bulan bir kuşağın, bir "yitik kuşak"m öyküsünü anlatıyor.

Güç seçim

Bunu da çok tabiî karşılamak gerek, çünkü Wajda'nın kendisi de aynı kuşaktan, üstelik aynı acı denemelerden geçmiş bir kişi. 1926 doğumlu olan bu polonyalı yönetmen de savaşın başında 13 yaşında bir ortaokul öğrencisiydi. 16 yaşında o da yaşıtlarından çoğu gibi di-

renme hareketine katildi- Seçtiği yan da Londrada sürgündeki Polonya hükümetinin emrindeki kuvvetlerdi; tıpkı "Küller ve Elmas"ta Maciek veya savaşın son günü 17 yaşındayken karşı tarafın eline düşen Marek gibi. Eğer Wajda, savaşın sonunda Maciek'in yahut Marek'in âkibetine uğramadıysa, bu sadece bir anlık seçimin sağladığı bir şeydi. Zaten Wajda'nın "Küller ve Elmas"ta üzerinde durduğu ikinci önemli nokta da bu: Daha karar vermek çağına gelmemiş, delikanlılık çağına yeni girmiş insanların, üstelik tamamıyla kendilerinden önceki kuşağın hatalarından doğan son derece güç bir anda, bütün yaşayışlarını alt-üst edebilecek bir karar vermek, bir seçim yapmak zorunda bırakılmaları. Kendi kuşağının acı imtihanlarını bir türlü aklından çıkaramıyan Wajda, 1954 - te çevirdiği ilk uzun filmi "Pokolenie - Bir Kuşak"ta genç Polonyalıların Nazi işgaline direnme hareketini, ikinci uzun filmi "Kanal"da aynı kuşağın Varşova ayaklanması sırasında şehrin yeraltı kanallarındaki umutsuz mücadelesini anlattığı gibi, "Küller ve Elnıas"ta da, bu kuşağın bir değerler karmaşası içinde bir çıkış yolu arayışlarını anlatmaktadır. "Küller ve Elmas"ın başında Maciek, savaşın bu son günü yeni bir seçim yapmayı düşünmiyecek kadar kararlı görünür. Filmin ilk görüntüleri, onu karşı saftaki bir polonyalıyı büyük bir soğukkanlılıkla öldürmeğe hazırlanırken ve bu görevini ava çıkmışçasına rahatlıkla yaparken gösterir. Gerçekte bu soğukkanlı suikaste kurban gidenler, iki masum işçidir. Ama öldürmeğe alışık Maciek için bu bile, savaşın olağan sonuçlarından biridir. Maciek ancak güzel Krystyna ile karşılaşıp onunla birkaç saati başbaşa geçirdikten sonra hayatta bambaşka şeylerin de var olduğunu yeniden anlamağa, o vakte kadar bir yana ittiği özlemleri -öğrenimini tamamlamak, meslek sahibi olmak, mutlu bir hayata başlamak- hatırlamağa başlıyacak, hattâ yaşayışını bu yöne çevirmeğe karar verecektir. Ama on altı yaşındanberi yeraltı faaliyetine katılan, hayatının en güzel yıllarım karanlık. yeraltı kanallarında çarpışmakla geçiren Maciek'in eski alışkanlıklarından vaz geçmesi çok güç, hattâ imkânsızdır. Filmin başında bir yanlışlık yüzünden yerine getiremediği görevini, filmin sonunda tamamlıyarak bir kişiyi daha öldüren Maciek, barışın ilk sabahında, bir çöplükte köpek gibi can çekişip uluyarak ölür.

Yeni sinemacılar

"Küller ve Elmas", Polonyada 1955'ten sonraki dönemin Jerzy Kawalerowicz ve Andrzej Munk'la birlikte en önemli yönetmeni olan Wajda'yı bize tanıtıyor. 1945-1955 arasında Stalinciliğin katı çemberinde dönüp dolaşıp ancak arada bir dişe dokunabilir bir filim veren Polonya sineması, 1955'ten sonraki "buzların çözümü" döneminde Doğu Blokunda sinemadaki yeni atılışlar ve zengin denemelerde en başta giden bir ülke, Kavvalerowicz - Munk - Wajda üçlüsü de bu yeni atılışların ve denemelerin başlıca gerçekleştiricileri olmuştu. "Kanal"dan sonra "Küller ve Elmas", bu yeni sinemanın özelliklerini bir kere daha ortaya koyuyor: Yakın tarihinin, gününün meselelerine cesaretle eğiliş; en hayatî meselelerde dogmacılıktan, kalıplardan sıyrılış;

"olumlu tip" yaratmak uğruna insanları "aklar" ve "karalar" diye ikiye ayırmaktan kaçınma; aynı çarktan çıkmış duygusunu uyandıran bir basmakalıplığın kişisel üslûbu yok etmesine meydan vermeme.. Wajda'nın "Küller ve Elmas" ında bu kişisel üslûp zaman zaman baroka, zaman zaman ustalık gösterisine, bazan da zorlamaya yol açmıyor değil. Ama Wajda'nın sağlam görüntü düzeni, sinema duygusu, anlatmak istediğini en uygun bulduğu ve iyi bildiği yolda anlatmaktan kaçınmamaktaki içtenliği bu aksaklıkları unutturmaya yetiyor.

Wajda'nın filmi aynı zamanda "Polonyanın James Dean'i" diye tanınan Zbigniew Cybulski'nin en başarılı rollerinden birini ortaya koyuyor. Görünüşü kadar davranışı da James Dean'i andıran, fakat asıl benzerliğini ikinci Dünya Savaşından sonraki huzursuz, "âsi gençler"-in temsilcisi olmaktan alan Cybulski, "Küller ve Elmas"ın içi içine sığmıyan, huzursuz, "yitik kuşak" delikanlısını bütün ayrıntılarıyla veriyor. Cybulski'nin başarılı oyununu görünce, Polonyalı James Dean'in de tıpkı Amerikalı James Dean gibi, geçen ay bir otomobil kazasında ölmesine hayıflanmamak elde değil.

"Casablanca" ve ötesi

Yurdumuzdaki çeşitli yabancı Kültür Merkezlerinin -örneğin Fransız, İtalyan, İngiliz Kültür Merkezleri-, yıllardanberi iyi kötü filim gösterileri düzenlemeleri karşısında sinemayla ilgili kimseleri en çok şaşırtan nokta, propagandaya o kadar önem veren amerikalıların bunu ihmal edişleri olmuştur. Herkesin aklına gelen, Nasrettin Hocanın hikâyesindeki gibi, "şeker var, un var, yağ var, niye helva yapmıyorlar?" sorusu olmuştur. İşin gerçeği, amerikanlarda şekerden, undan başka bir de telif hakkının, daha doğrusu telif hakkını titizlikle gözeten yapımevlerinin bulunmasıdır. Bundan dolayı yabancı ülkelerdeki amerikan heyetleri ne vakit helva yapmağa kalksalar, yapımevleri bunun karşısına astronomik telif haklarıyla çıkmışlardır. Durum ancak son zamanlarda, Hollywood'tan birinin, tanınmış yönetmen George Stevens'in oğlu George Stevens Jr.-un sinema endüstrisi ile resmî makamlar arasında bir uzlaşma zemini bulmasından sonra yoluna girer gibi olmuş ve yabancı ülkelerdeki amerikan heyetleri yavaştan da olsa, öbür heyetler gibi filim gösterilerine başlamışlardır. Nitekim geçen hafta Türk - Amerikan Derneğinin sinema salonunda, yurdumuzda da bu gösterilerin ilki yapılmıştır.

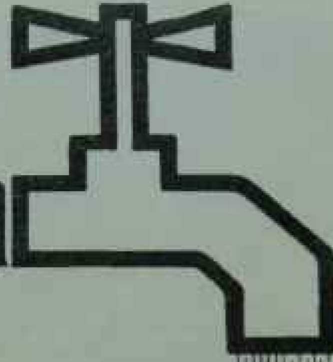
Bir antoloji

Amerikan yapımcılar derneğinin her seferinde ancak yüzü aşmıyan seyirci kütlesine gösterilmesi şartıyla -bu kadarcık seyirciye yapılacak gösterimden ne beklenir o da belli değil ya- razı olduğu bu ilk gösterimin başında. Beyaz Saray Sanat Festivali için hazırlanan yarım saatlik bir filim antolojisi yer alıyordu. Yarım saatin çoğunu Charleton Heston'un, seçilen parçalan tanıtmağa çalışan can sıkıcı konuşmasının -Heston'un tanınmış amerikalı sinema eleştirmecilerinin seçtiği filimlerin önemini hiç anlamamış bir hali vardı- kapladığı filimde, Fred Zinnemann'ın "High Noon - Kahraman Şerif", Alfred Hitchcock'un "North by Northwest-Gizli Teşkilât", William Wyler'in "Friendly Persuation - Öldürmiyeceksin", Elia Kazanın "On the Wterfront - Rıhtımlar Üstünde" ve George Stevens'in "Shane - Vadiler Aslanı"ndan seçilmiş güzel sahneler yer almaktaydı.

Programın asıl filmi olarak "Casablanca"nın seçilmesi ise, amerikan sinema klâsiklerini tanıtmaya geç başlamanın yol açtığı bir acemilikten başka bir şeye verilemezdi. Çünkü Michael Curtiz'in 1942'de çevirdiği bu filmin böyle bir gösteride yer almasını gerektirecek hiçbir niteliği yoktu. "Casablanca", Hollywood'un İkinci Dünya Savaşı sırasında kendi iç pazarı ile tarafsız ülkelerin pazarları için, propaganda ile ticareti birleştirmeye çalışarak, işgal altındaki ülkelerin yaşayışlarını anlattığı bir seri filim arasında yer almaktadır. Bu ülkelerde olup bitenler konusunda amerikan ve tarafsız ülkeler seyircisi ne kadar habersizse, bu filimleri meydana getiren sinemacılar da o kadar habersizdi. Bundan dolayı Tay Garnett'ın "The Cross of Lorraine - Lorraine Haçı", Robert Stevenson'un "Joan of Paris - Parisli Jeanne D'Arc: Frank Borzage'ın "Till We Meet Again - Yeniden Buluşuncaya Kadar", yine Curtiz'in "Passage to Marseille - Marsilya Geçidi" gibi bu seriye giren filimlerinde o kadar kaba ve gülünç yanlışlar, terslikler yer alıyordu ki, Hollywood, savaş sırasında elinde biriken filimleri savaştan sonra Avrupada açılan pazarlara sürdüğü halde, yukarıda adı geçen filimleri ilgili ülkelerde göstermeyi göze alamamıştı. Kuzey Afrikadaki Hür Fransızları, direnme hareketini bir gangster filmi çerçevesinde işliyen, çeşitli milletten kimseleri Hollywood'un kalıpları içinde karikatürleştirerek veren "Casablanca" ancak Hollywood'un bu anlayışını yansıtması, yani sinemanın sosyolojisi yönünden, bir de beyazperdenin iki önemli oyuncusu Humphrey Bogart ile İngrid Bergman'ı ün kazanmağa başladıkları sırada göstermesi bakımından ilgi çekiciydi.

Bu aksaklığa rağmen, amerikan filimleri gösterisinin bundan sonra daha dikkate değer örneklerle devam edeceği anlaşılmaktadır. Çünkü, aşağı yukarı ayda bir yapılacak ilerki gösterilerde "Kahraman Şerif", "Vadiler Aslanı", "The Treasure of Sierra Madre - Altın Hazineleri",, "All the King's Men - Saltanat Hırsı", "Viva Zapata", "Rıhtımlar Üstünde" gibi filimler yer alacaktır.

1967 yılında

size de bir bardak

ZİRAAT BANKASI